

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Europa inwestująca w obszary wiejskie.

EWALUACJA ZEWNĘTRZNA LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU NA LATA 2014-2020

STOWARZYSZENIA „LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA – GRUPA ŁUŻYCKA”

Fundacja na rzecz Collegium Polonicum
SŁUBICE 2022

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania.

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Grupa Łużycka” w ramach swojej działalności statutowej prowadzi szereg działań mających na celu wspieranie rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich i miast do 20 000 mieszkańców, a w szczególności m.in.:

- 1) Działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i miast do 20 000 mieszkańców;
- 2) Działania na rzecz rozwoju z udziałem lokalnej społeczności,
- 3) Aktywizowanie ludności wiejskiej i miast do 20 000 mieszkańców,
- 4) Promocję obszaru i ich zasobów.

Głównym zadaniem LGD jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju w obszarze rozwoju nie tylko przedsiębiorczości, ale również infrastruktury na terenie gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia, tj. gmin wiejskich Brody, Gubin, Lipinki Łużyckie, Trzebiel i Tuplice, gmin miejskich Gubin i Łęknica oraz gmin miejsko-wiejskich Jasień i Lubsko. Wsparcie skierowane jest także na działania w obszarze kapitału społecznego oraz aktywizacji mieszkańców. W celu realizacji LSR, LGD współpracuje nie tylko ze swoimi członkami, ale również innymi podmiotami działającymi aktywnie na obszarze oddziaływania. Te działania przyczyniły się do zbudowania sieci współpracy pomiędzy gminami, jak również pomiędzy organizacjami pozarządowymi oraz osobami fizycznymi.

W ramach Lokalnej Strategii Rozwoju wskazane zostały trzy cele ogólne, do których przyporządkowano osiem celów szczegółowych. Sformułowano je opierając się o wyniki przeprowadzonej diagnozy, w tym identyfikację potrzeb poszczególnych grup interesariuszy podczas konsultacji społecznych. Cele ogólne:

- 1) Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju obszaru LGD;
- 2) Wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD;
- 3) Wzrost inicjatyw ukierunkowanych na turystykę i dziedzictwo lokalne.

Wymagania w zakresie przygotowywania Lokalnych Strategii Rozwoju w okresie 2014-2020 przewidywały, iż co najmniej połowę środków finansowych należy przeznaczyć na działania związane z rozwojem przedsiębiorczości. Stąd też cele szczegółowe 2.1. i 2.2. skoncentrowane były na przedsięwzięciach związanych z tworzeniem i rozwojem firm.

Pozostałe cele szczegółowe nastawione były z jednej strony na zwiększenie aktywności społecznej, integrację społeczną, budowanie więzi, przynależności, wzmacnianie roli organizacji pozarządowych, wspieranie inicjatyw oddolnych, a także promocję i wspieranie dziedzictwa kulturowego. Z drugiej strony na rozwój infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej, wzmocnienie atrakcyjności turystycznej obszaru i zachowanie lokalnego dziedzictwa. W LSR trafnie założono, że skutecznym sposobem na integrację środowiska jest dobrze przygotowana infrastruktura rekreacyjna, a także wspieranie inicjatyw kulturalno-

społecznych i edukacyjnych. Realizacja tego przedsięwzięcia pomogła w zniwelowaniu zdiagnozowanych słabych stron jaką był niski poziom integracji społecznej mieszkańców LGD, niewystarczające zagospodarowanie przestrzeni publicznej, kulturowej, rekreacyjnej, mało rozwinięta infrastruktura turystyczna. Przedsięwzięcia zrealizowano z powodzeniem, większość zaplanowanych wskaźników została osiągnięta, pomimo trudności jakie pojawiły się w związku z pandemią COVID-19.

Wartości docelowe wskaźników, jakie mają zostać osiągnięte dzięki realizacji LSR zostały określone proporcjonalnie, racjonalnie i efektywnie do planowanej wielkości zaangażowania środków z PROW 2014-2020. Przedsięwzięcia realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru, odpowiadają na potrzeby społeczności i przyczyniają się do jego wzmocnienia.

Realizacja finansowa oraz rzeczowa przebiegła zgodnie z planem, przy czym należy mieć na uwadze, że LGD niejednokrotnie dokonywało zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju oraz jej załącznikach – Planie Działania czy Budżecie, aby dostosować realizację LSR do zmieniającej się rzeczywistości. W Raporcie zamieszczono dane z ostatniego zamkniętego roku sprawozdawczego tj. 2021. Natomiast zweryfikowano także postęp realizacji wskaźników do końca października 2022 r. Dane z postępu finansowego potwierdzają, że większość strategii jest już zrealizowana. Pozostałe przedsięwzięcia postępują zgodnie z przyjętymi harmonogramami.

W realizowanej LSR grupą defaworyzowaną są osoby po 50 roku życia oraz osoby niepracujące. W ramach LSR, na podstawie przeprowadzonej diagnozy, zaplanowano interwencję minimalizującą negatywne skutki i odpowiadającą na potrzeby grupy.

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Grupa Łużycka” funkcjonuje prawidłowo. Pracownicy biura wykazują zaangażowanie w realizację swoich zadań, są otwarci na współpracę i wsparcie beneficjentów. Zarówno szybkość i sprawność obsługi, jak również sposób przekazywania informacji podczas doradztwa zostały ocenione bardzo dobrze. Prawidłowo prowadzone są działania promocyjne. Społeczność lokalna jest skutecznie informowana o podejmowanych działaniach za pomocą różnych kanałów.

Badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum – podmiot, który spełnia wymogi określone w Wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 10/1/2022 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Szczegółowe cele badania zostały sformułowane na podstawie w/w Wytycznych. Ich zadaniem było zgromadzenie informacji na temat skuteczności, użyteczności i trwałości działań podejmowanych przez Lokalną Grupę Działania w celu wdrożenia Lokalnej Strategii Rozwoju. Skupiały się na wskazanych obszarach tematycznych, w ramach których postawiono pytania badawcze. Zestaw pytań był wspólny dla wszystkich Lokalnych Grup Działania w województwie lubuskim, dzięki przyjętemu systemowi ewaluacji.

2. Spis treści

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania	1
2. Spis treści.....	3
3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji	4
4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania	6
5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją	7
5.1. Charakterystyka obszaru objętego Strategią Rozwoju Lokalnego.....	7
5.2. Główne założenia LSR	26
5.3 Stan wdrażania LSR	28
6. Ocena wdrażania LSR zawierająca odpowiedzi na pytania badawcze	45
7. Podsumowanie – wnioski i rekomendacje	56
8. Bibliografia.....	58
9. Spis tabel i wykresów	59
10. Aneksy tworzone w toku realizacji badania	60

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji

Badanie zostało przeprowadzone przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum – niezależny podmiot, który spełnia wymogi określone w Wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 10/1/2022 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Szczegółowe cele badania zostały sformułowane na podstawie w/w Wytycznych. Ich zadaniem było zgromadzenie informacji na temat efektywności, skuteczności i adekwatności działań podejmowanych przez Lokalną Grupę Działania w celu wdrożenia Lokalnej Strategii Rozwoju. Skupiały się na wskazanych obszarach tematycznych, w ramach których postawiono pytania badawcze. Zestaw pytań był wspólny dla wszystkich Lokalnych Grup Działania w województwie lubuskim, dzięki przyjętemu systemowi ewaluacji.

Obszary badań i przypisane do nich pytania badawcze:

1. Ocena wpływu na główny cel LSR
 - 1.1. Jaki jest stopień osiągnięcia celów ogólnych, szczegółowych i przypisanych do nich wskaźników LSR?
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - 2.1. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
 - 2.2. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
 - 3.1. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - 3.2. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
 - 4.1. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - 4.2. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
 - 5.1. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
 - 5.2. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - 5.3. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
6. Innowacyjność
 - 6.1. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - 6.2. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
7. Projekty współpracy
 - 7.1. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
 - 7.2. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

8. Ocena funkcjonowania LGD

- 8.1. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
- 8.2. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
- 8.3. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała LSR?

9. Ocena procesu wdrażania

- 9.1. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
- 9.2. Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
- 9.3. Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- 9.4. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

10. Wartość dodana podejścia LEADER

- 10.1. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- 10.2. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- 10.3. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- 10.4. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Ocena działań przy pomocy ewaluacji możliwa jest pod różnymi kątami. Od wyboru kryteriów oceny zależy dobór metod badawczych, wybór źródeł danych oraz moment dokonywania pomiaru. Zgodnie ze standardami ewaluacji wyróżnia się następujące kryteria zasadne do stosowania w ewaluacji ex-post:

- *Efektywność – ocena poziomu „ekonomiczności” projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów;*
- *Skuteczność – ocena stopnia, na ile cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte.*
- *Adekwatność – stopień zaspokojenia potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych operacji.*
- *Trwałość – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie wpływu projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju.*

Przyjęto, że w ramach niniejszej ewaluacji stosowane będą kryteria: **skuteczności, użyteczności i trwałości.**

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Opisywane badanie jest częścią większego projektu badawczego realizowanego przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum na zlecenie Lubuskiej Sieci LGD. Polega na zrealizowaniu monitoringu i ewaluacji według metodologii wspólnej dla wszystkich Lokalnych Grup Działania w województwie lubuskim, co umożliwia zbieranie danych porównywalnych w skali całego województwa.

Koncepcja metodologiczna badania, zaproponowana przez Wykonawcę, uwzględniła kluczową dla zapewnienia trafności i rzetelności prowadzonych działań badawczych zasadę triangulacji, rozumianą jako triangulację źródeł danych, metod badawczych, jak i triangulację perspektyw badawczych. Zgodnie z jej zasadą, aby zachować możliwie największy obiektywizm i rzetelność wyciąganych wniosków powinno dążyć się do zwielokrotnienia źródeł informacji dla każdego badanego aspektu. Triangulacja obejmuje zarówno aspekt źródeł informacji (narzędzia ilościowe, jakościowe, analiza danych zastanych) oraz triangulację badaczy (wyciąganie wniosków na podstawie tych samych danych przez kilka niezależnie pracujących osób), po czym konfrontacja tych wniosków. W ten sposób eliminowany jest efekt filtru wynikającego z doświadczeń i predyspozycji pojedynczych badaczy.

Analizy były realizowane w odniesieniu do następujących kryteriów ewaluacyjnych: skuteczność, użyteczność, trwałość. Każde z pytań badawczych było rozpatrywane pod kątem właściwego specyfice pytania kryterium. W pierwszym etapie prac został przygotowany szczegółowy plan ewaluacji, uwzględniający specyfikę poszczególnych lokalnych grup działania i stosowane dotychczas narzędzia monitoringu, w tym arkusze Excel służące do agregacji danych możliwych do porównania również na poziomie województwa. W badaniu zastosowano zestaw technik badawczych i analitycznych, w tym:

1. Metody ilościowe:
 - 1.1. Ankiety elektroniczne dla beneficjentów wsparcia;
 - 1.2. Ankieta elektroniczna dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR.
2. Metody jakościowe:
 - 2.1. Grupowe wywiady pogłębione z beneficjentami i głównymi interesariuszami LGD;
 - 2.2. Wywiady indywidualne z pracownikami LGD.
3. Analiza danych zastanych:
 - 3.1. Strategia Rozwoju Lokalnego danego LGD;
 - 3.2. Dane GUS i inne statystyki publiczne odnoszące się do obszarów interwencji LSR;
 - 3.3. Strony internetowe LGD;
 - 3.4. Arkusze monitoringowe LGD;
 - 3.5. Wskaźniki agregowane przez LGD.
4. Benchmarking:
 - 4.1. Porównanie dynamiki kluczowych wskaźników GUS na terenach LGD z gminami, na terenie których LSR nie były wdrażane.

Szczegółowe informacje o metodyce badania zawarto w załączniku nr 1 do raportu.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją

5.1. Charakterystyka obszaru objętego Strategią Rozwoju Lokalnego

Budowanie partnerstwa rozpoczęło się w 2008 roku z inicjatywy burmistrzów i wójtów siedmiu gmin: Brody, Jasień, Lipinki Łużyckie, Lubsko, Łęknica, Trzebiel, Tuplice. Przeprowadzono szereg spotkań z mieszkańcami, podmiotami gospodarczymi, organizacjami pozarządowymi, podczas których rozmawiano o rozwoju gmin, problemach, planach, wartościach, a także korzyściach i zobowiązaniach jakie wynikają z partnerstwa. Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w dniu 3 października 2008 roku pod numerem KRS 0000314959. 12 grudnia 2008r. do struktur Stowarzyszenia została przyjęta gmina Gubin, a w roku 2015 również gmina miejska Gubin.

Stowarzyszenie działa w południowej części województwa lubuskiego i obejmuje obszar siedmiu gmin powiatu żarskiego oraz dwie gminy powiatu krośnieńskiego, w tym: gminę wiejską Brody, gminę wiejską Gubin, gminę miejską Gubin, gminę miejsko-wiejską Jasień, gminę wiejską Lipinki Łużyckie, gminę miejsko-wiejską Lubsko, gminę miejską Łęknica, gminę wiejską Trzebiel oraz gminę wiejską Tuplice. Obszar działania ma transgraniczny charakter, zachodnia jego część sąsiaduje z niemieckimi powiatami: Spree-Neise z siedzibą w Forst w Brandenburgii i Weißwasser w Saksonii. Mapa obszaru objętego LSR kształtuje się następująco:

Rysunek 1 Mapa obszaru objętego LSR, źródło: grupaluzyczna.pl

Lokalna Grupa Działania liczy obecnie 59 członków. Spośród członków, 15 reprezentuje sektor gospodarczy, 12 publiczny, a 32 sektor społeczny. Każda z reprezentowanych grup jest zainteresowana rozwojem obszaru LGD, gdyż skutkuje to polepszeniem jakości życia mieszkańców, zarówno w sferze gospodarczej, jak i społecznej.

Łączna powierzchnia gmin wchodzących w skład LGD wynosi 1288 km². Szczegółowe dane dotyczące powierzchni gmin oraz liczby ich mieszkańców w 2021 r. przedstawiono poniżej.

Tabela 1 Ludność i obszar gmin wchodzących w skład LGD

Powiat	Gmina	Rodzaj gminy	Powierzchnia km ²	Liczba mieszkańców	Gęstość zaludnienia osób/km ²
Krośnieński	Gubin	miejska	21	15 955	759.8
Krośnieński	Gubin	wiejska	379	7 187	19.0
Żarski	Brody	wiejska	241	3 226	13.4
Żarski	Jasień	miejsko-wiejska	127	6 783	53.4
Żarski	Lipinki Łużyckie	wiejska	89	3 275	36.8
Żarski	Lubsko	miejsko-wiejska	183	17 586	96.1
Żarski	Łęknica	miejska	16	2 290	143.1
Żarski	Trzebiel	wiejska	166	5 543	33.4
Żarski	Tuplice	wiejska	66	2 967	45.0
Razem:			1288	64 812	50.3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

Ludność

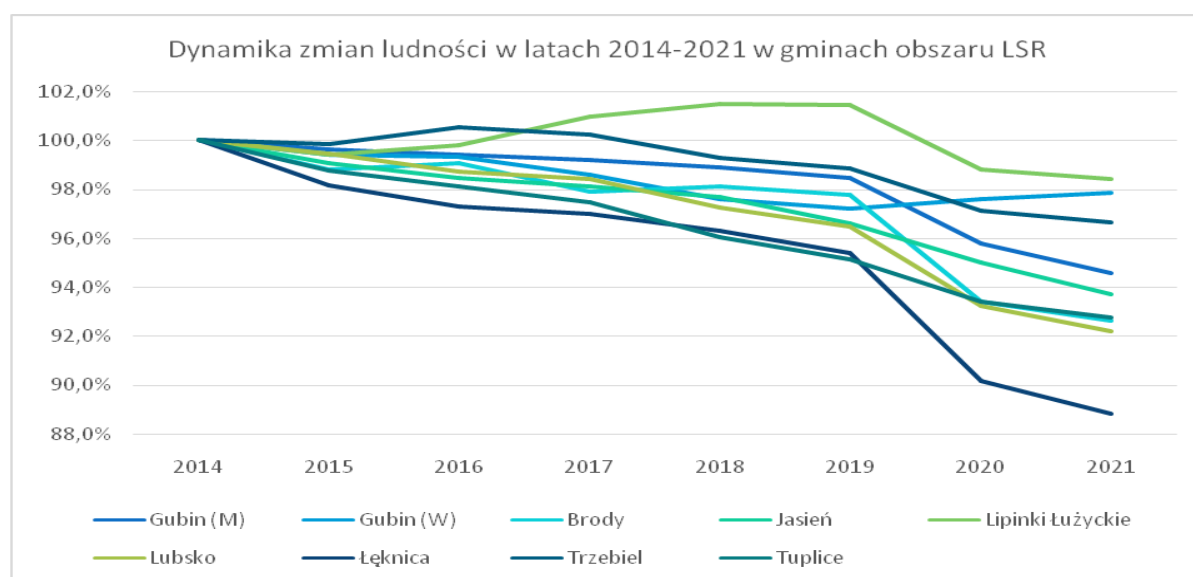
Według danych LSR w 2013 obszar LGD zamieszkiwało 69 188 osób. W latach 2014-2021 następował systematyczny spadek liczby mieszkańców obszaru LGD. W 2021 roku liczba ta była niższa o ponad 6% i wyniosła 64 812 osób. Biorąc pod uwagę poszczególne gminy, zdecydowanie najliczniej zamieszkiwaną jest gmina miejska Gubin, a najmniejszą liczbę mieszkańców posiada gmina Łęknica. Od 2014 r. na terenie większości gmin obserwujemy stały spadek liczby ludności, za wyjątkiem gminy Lipinki Łużyckie, gdzie w latach 2017-2019 notowano większą ilość mieszkańców niż w 2014 roku. Dane z poszczególnych gmin i dynamikę przyrostu obrazuje tabela i wykres poniżej.

Tabela 2 Dynamika przyrostu ludności na obszarze LGD w latach 2014-2021

Gmina/rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Przyrost %
Gubin m.	16 874	16 815	16 773	16 740	16 687	16 614	16 159	15 955	-5.4%
Gubin	7 343	7 299	7 295	7 239	7 168	7 138	7 167	7 187	-2.1%
Brody	3 482	3 440	3 450	3 409	3 416	3 404	3 253	3 226	-7.4%
Jasień	7 237	7 169	7 126	7 102	7 069	6 991	6 875	6 783	-6.3%
Lipinki łużyckie	3 327	3 307	3 321	3 359	3 377	3 375	3 287	3 275	-1.6%
Lubsko	19 074	18 968	18 829	18 771	18 550	18 404	17 783	17 586	-7.8%
Łęknica	2 578	2 531	2 508	2 500	2 483	2 459	2 324	2 290	-11.2%
Trzebiel	5 734	5 724	5 764	5 748	5 692	5 668	5 568	5 543	-3.3%
Tuplice	3 198	3 159	3 138	3 117	3 072	3 042	2 987	2 967	-7.2%
Razem	68 847	68 412	68 204	67 985	67 514	67 095	65 403	64 812	-5.9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

Wykres 1 Dynamika zmian ludności w latach 2014-2021 w gminach obszaru LSR

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

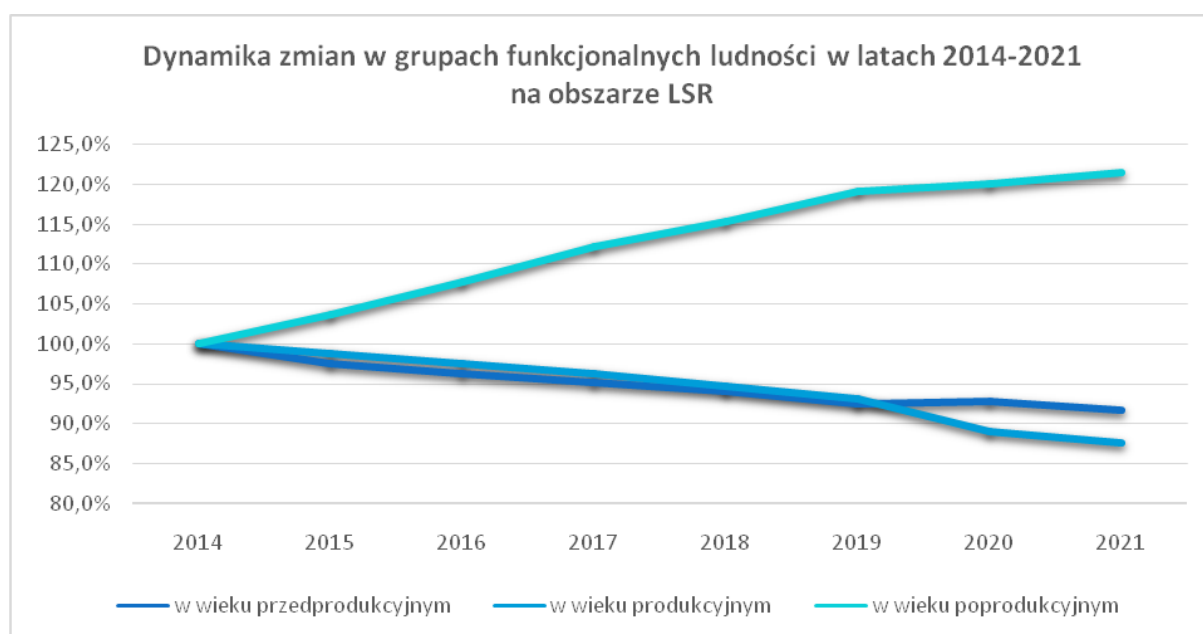
Jednym z istotnych czynników, determinujących zarówno procesy społeczne, jak również gospodarcze, jest wskaźnik dotyczący liczby osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Dane jednoznacznie pokazują jak niekorzystnie na obszarze LGD prezentuje się struktura ludności według ekonomicznych grup wieku. W latach 2014-2021 zgodnie z danymi GUS, liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym spadła o 1 044 osób, natomiast liczba ludności w wieku produkcyjnym spadła o 5 529 osób. Zgodnie z tendencją ogólnopolską wzrosła liczba osób w wieku poprodukcyjnym o 2 538 osób. Dane wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Szczegóły zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 3 Struktura ludności w grupach funkcjonalnych w latach 2014-2021 na obszarze LSR

	Osoby w wieku przedprodukcyjnym	Osoby w wieku produkcyjnym	Osoby w wieku poprodukcyjnym
2014	12 517	44 545	11 785
2015	12 201	43 995	12 216
2016	12 051	43 460	12 693
2017	11 907	42 850	13 228
2018	11 765	42 155	13 594
2019	11 576	41 477	14 042
2020	11 619	39 636	14 148
2021	11 473	39 016	14 323

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

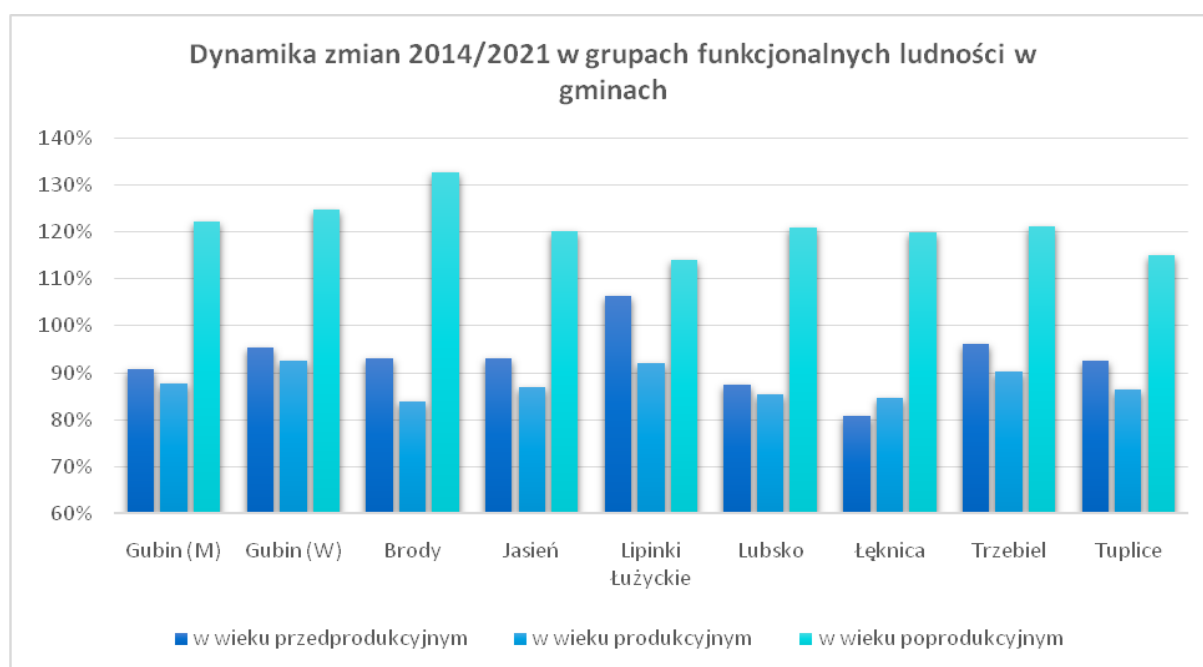
Wykres 2 Dynamika zmian w grupach funkcjonalnych ludności w latach 2014-2021 na obszarze LSR

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

Na terenie całego obszaru LGD zmniejszyła się liczba ludności w wieku produkcyjnym o 12,4 %. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym spadła o 8,3%. Wyraźnie zwiększyła się natomiast liczba ludności w wieku poprodukcyjnym – aż o 21,5%. Proces zmian na przestrzeni lat w poszczególnych gminach zaobserwować można na wykresie poniżej.

Wykres 3 Dynamika zmian 2014/2021 w grupach funkcjonalnych ludności w gminach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

Wyniki badań zamieszczonych w LSR wskazywały na pogłębiający się proces starzenia się społeczeństwa obszaru, który ma wymiar nie tylko demograficzny, ale także ekonomiczny i społeczny. Zwrócono uwagę, że obszar LGD od wielu lat charakteryzuje się ujemnym wskaźnikiem przyrostu naturalnego, który w 2013 r. wyniósł -76 oraz ujemnym saldem migracji, które w 2013 r. osiągnęło -254 i było znacznie wyższe od średniej krajowej, która wynosi (-0,4). Sytuację w latach 2014 i 2021 przedstawia tabela poniżej:

Tabela 4 Sytuacja demograficzna obszaru LGD

Gmina	Ludność w wieku nieprodukcyjnym		Wskaźnik obciążenia demograficznego		Przyrost naturalny	Saldo migracji	
	2014	2021	2014	2021		2014	2021
Gubin miasto	6 005	6 429	0.47	0.60	-141	-105	-76
Gubin	2 483	2 685	0.43	0.52	-21	11	30
Brody	1 167	1 284	0.44	0.57	-23	-28	-9
Jasień	2 534	2 697	0.46	0.58	-62	-3	-28
Lipinki Łużyckie	1 180	1 296	0.48	0.56	-19	6	2
Lubsko	6 865	7 146	0.49	0.61	-180	-76	-20
Łęknica	871	847	0.44	0.51	-12	-14	-33
Trzebiel	2 050	2 218	0.47	0.59	-31	-35	-4
Tuplice	1 147	1 194	0.49	0.61	-21	-18	3
Razem LGD	24 302	25 796	0.47	0.58	-510	-262	-135

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

W LSR trafnie zauważono, że proces starzenia się społeczeństwa wpływa na zmiany w zakresie gospodarczym jak i społecznym, na wzrost zapotrzebowania na usługi w dziedzinie ochrony zdrowia, opieki społecznej, wytnieniowej, zmniejszenie aktywności zawodowej, ale również zwiększenie wydatków na utrzymanie rosnącej grupy poprodukcyjnej, zmiana struktury siły roboczej, rodziny i gospodarstw domowych. W LSR podkreślono także, że proces ten w połączeniu z migracją osób młodych do większych miast lub za granicę powoduje, iż na terenie LGD będzie systematycznie wzrastać liczba osób starszych. Analiza danych z lat 2014-21 potwierdza ten trend.

Gospodarka i przedsiębiorczość

W 2013 r. na obszarze objętym strategią było 6 544 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON. Zdecydowana większość z nich, bo aż 92,42% należała do sektora prywatnego. Jedynie 496 przedsiębiorstw reprezentowało sektor publiczny. Natomiast na koniec 2021 roku było 7 321 podmiotów gospodarczych, z czego 478 należało do sektora publicznego. Porównując sytuację z roku 2014 do 2021 zauważać można dalszy wzrost liczby podmiotów wpisanych do REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Wzrost ten wyniósł ponad 17,8% i aktualnie wskaźnik wynosi 1080 podmiotów. Poniżej tabela porównująca sytuację na przestrzeni lat.

Tabela 5 Przyrost podmiotów gospodarczych w gminach na obszarze LGD w latach 2014-2021

Gmina/rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gubin miasto	2 214	2 196	2 191	2 175	2 195	2 252	2 319	2 390
Gubin	473	513	504	497	519	566	612	649
Brody	203	206	217	224	228	230	240	243
Jasień	603	621	613	636	654	681	712	738
Lipinki Łużyckie	234	228	230	244	238	261	296	305
Lubsko	1 704	1 706	1 747	1 724	1 709	1 757	1 805	1 866
Łęknica	479	477	452	458	390	403	401	403
Trzebień	407	412	424	426	435	460	468	464
Tuplice	227	252	247	246	255	262	259	263

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

Porównując strukturę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wg PKD 2007 na obszarze LGD w 2014 roku z rokiem 2021, widzimy, że nadal dominuje działalność gospodarcza w branży oznaczonej kodem G – „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” przy czym jej udział wyraźnie spadł. Duży wzrost zanotowano natomiast w branży F – budownictwo.

Tabela 6 Struktura zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wg PKD 2007 na obszarze LGD w 2014 i 2021 roku

Sekcja PKD	2014	2021
G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	31%	23%
F - Budownictwo	12%	20%
L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	15%	14%
SiT - Pozostała działalność usługowa	7%	8%
C - Przetwórstwo przemysłowe	8%	8%
H - Transport i gospodarka magazynowa	4%	5%
M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	4%	4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

W LSR zaobserwowano minimalnie dodatnie saldo nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (3,42%), z czego większość to przedsiębiorstwa zakładane przez osoby fizyczne. Odnotowano stosunkowo niski wskaźnik przedsiębiorczości (642,2 podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 000 mieszkańców w porównaniu do 1080 dla województwa lubuskiego i 1060 dla kraju). W 2021 r. wskaźnik ten wyniósł odpowiednio: 1080 dla obszaru LGD i 1266 dla woj. lubuskiego. Na przestrzeni 2014-21 odnotowano systematyczny przyrost liczby podmiotów gospodarczych. Wśród przedsiębiorstw wpisanych do rejestru REGON największą grupę stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Wskaźnik ilości takich podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców również rośnie. W 2014 roku wynosił 628 podmiotów, podczas gdy w 2021 było to 797 podmiotów. Dla porównania – jest to jednak wciąż niższy wskaźnik przedsiębiorczości osób fizycznych niż średnia województwa lubuskiego, która wynosi 902. Warto jednak zauważyć, że przyrost takich podmiotów w latach 2014-2021 na terenie objętym LSR był zdecydowanie wyższy niż na terenie woj. lubuskiego – wyniósł ponad 28,6%, podczas gdy wskaźnik wojewódzki zmienił się w tym samym czasie o ok. 18%.

Tabela 7 Podstawowe wskaźniki obrazujące aktywność gospodarczą w 2014 i 2021 r.

Wskaźnik	Średnia dla terenu LSR		Średnia dla woj. lubuskiego	
	2014	2021	2014	2021
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności	916	1080	1080	1266
Osoby fizyczne prowadzące działalność gosp. na 10 tys. ludności	628	797	760	902

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

Rynek pracy i bezrobocie

W Powiatowych Urzędach Pracy w 2013 r. zarejestrowanych było 5 703 osoby. Rok później były to 4 523 osoby, natomiast w 2021 r. – 1 750. W porównaniu z 2013 r. jest to o 69% mniej. Ponad 57% stanowiły kobiety.

Tabela 8 Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w PUP, w tym kobiet, w gminach wchodzących w skład LGD w latach 2014-21

Gmina	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
	Ogółem/Kobiety		Ogółem/Kobiety		Ogółem/Kobiety		Ogółem/Kobiety		Ogółem/Kobiety		Ogółem/Kobiety		Ogółem/Kobiety		Ogółem/Kobiety	
Gubin miasto	1 189	595	1 075	575	883	474	671	402	571	310	493	287	558	296	421	228
Gubin	629	321	575	309	496	281	371	227	323	186	258	161	305	184	243	149
Brody	265	145	211	125	210	118	172	108	154	100	121	72	145	81	116	64
Jasień	461	240	367	182	327	182	271	152	246	146	198	122	258	153	212	131
Lipinki Łużyckie	126	75	91	58	81	45	61	41	53	38	39	20	64	34	51	26
Lubsko	1 303	666	982	483	862	486	745	404	646	341	544	323	638	348	510	302
Łęknica	89	54	71	39	38	17	35	19	25	14	26	13	30	16	18	7
Trzebień	229	126	163	95	118	67	93	54	84	42	70	41	103	61	92	47
Tuplice	232	122	191	103	162	85	101	61	115	60	108	53	107	55	87	44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

Z analiz przedstawionych w LSR wynika, że stopa bezrobocia na terenie gmin wchodzących w skład LGD była niższa (11,15%) zarówno na tle województwa (13,4%), jak i kraju (13,4%). Na koniec 2021 roku udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 4,2%, a w województwie lubuskim 3,1%. Poniżej przedstawione dane w poszczególnych gminach.

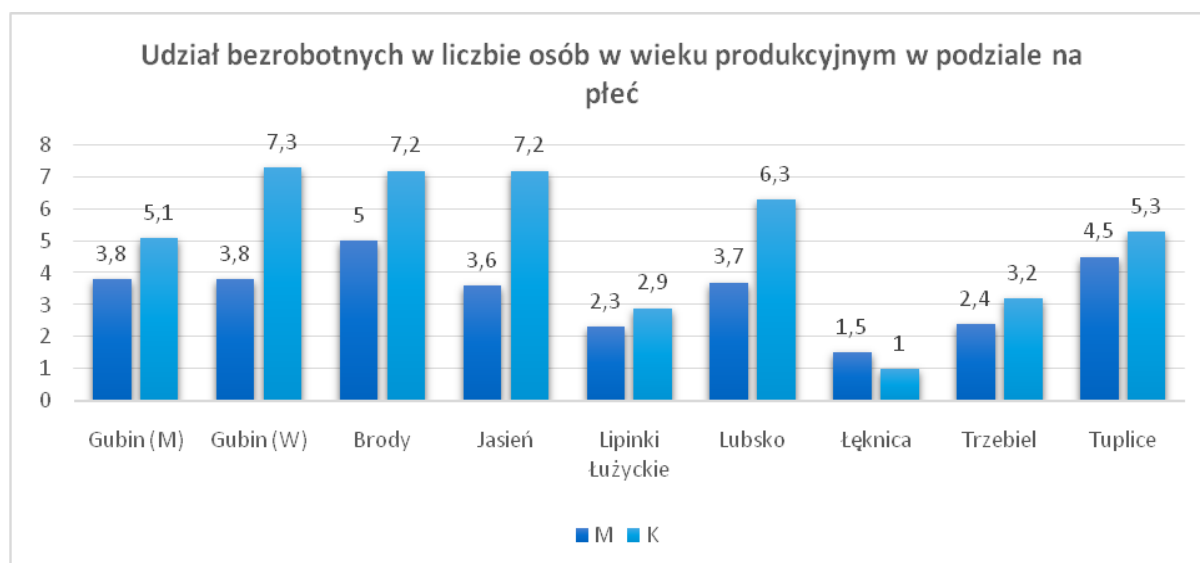
Tabela 9 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci

Gmina/rok	2014			2021		
	Ogółem %	Mężczyzn %	Kobiet %	Ogółem %	Mężczyzn %	Kobiet %
Gubin miasto	10.9	10.4	11.6	4.4	3.8	5.1
Gubin	12.9	11.5	14.7	5.4	3.8	7.3
Brody	11.4	9.5	13.8	6.0	5	7.2
Jasień	9.8	8.6	11.2	5.2	3.6	7.2
Lipinki Łużyckie	5.9	4.4	7.6	2.6	2.3	2.9
Lubsko	10.7	9.7	11.8	4.9	3.7	6.3
Łęknica	5.2	3.9	6.6	1.2	1.5	1
Trzebień	6.2	5.1	7.5	2.8	2.4	3.2
Tuplice	11.3	10	12.8	4.9	4.5	5.3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

Spadkowy trend bezrobocia został utrzymany w kolejnych latach. We wszystkich gminach poprawiała się proporcja liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych do ogólnej liczby ludności. Pomimo iż od 2014 roku liczba osób bezrobotnych spada, to kobiety wciąż są relatywnie bardziej obciążone bezrobociem niż mężczyźni. Szczególnie w gminach Gubin (W), Brody i Jasień wskaźnik jest wysoki. Szczegóły obrazuje powyższa tabela.

Wykres 4 Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w podziale na płeć

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

Analizując problemy i potrzeby osób bezrobotnych na obszarze LSR mieszkańcy uznali, że duża ich część ma utrudniony dostęp do rynku pracy. Dlatego też wyzwania związane z aktywizacją zawodową uznano za priorytet w realizacji LSR. Wskazano także dwie grupy defaworyzowane:

- „Osoby po 50 roku życia w zakresie aktywizacji, w tym zawodowej, integracji społecznej, działań włączających. Zintensyfikowane działania na rzecz tej grupy mają przeciwdziałać negatywnym skutkom starzenia się społeczeństwa oraz negatywnym zjawiskom społecznym z tym związanym. Aktywna, dobrze funkcjonująca grupa seniorów na obszarze to pozytywnie wykorzystane siły społeczne oraz mniejsze obciążenia socjalne. Chodzi tu również o aktywność zawodową, która jest nieodłącznym elementem dobrostanu przeciwdziałania marginalizacji społecznej.
- Osoby niepracujące w zakresie aktywizacji zawodowej, przedsiębiorczości, integracji społecznej. Działania na rzecz tej grupy osób, w szczególności w zakresie promowania przedsiębiorczości, pozwolą na polepszenie jakości życia na obszarze oraz ograniczyć będą negatywne zjawiska związane z migracją zarobkową poprzez zakładanie działalności gospodarczej”.

Obszar LGD bogaty jest w walory turystyczne. Położony jest w dorzeczu Odry. Z części zachodniej zbiera wody Nysa Łużycka, a ze wschodniej - rzeka Lubsza. Łużyce Wschodnie nazywane są także krainą parków i ogrodów, a najstynniejsze z nich to: Park Mużakowski, Geopark "Łuk Mużakowa", zespół parkowo-pałacowy w Brodach, rezerваты przyrody np. Nad Młyńską Strugą, Wrzosec, Żurawno. Wśród największych atrakcji regionu wymieniono m.in.: Park Mużakowski (wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i przyrodniczego UNESCO), stanowi przykład najwybitniejszych osiągnięć europejskiej architektury ogrodniczej XIX wieku. Przez park prowadzą liczne ścieżki piesze i rowerowe; Diabelski Głaz albo Głaz Krabata (największy w województwie głaz narzutowy); Transgraniczny Geopark Łuk Mużakowa; Ścieżka Geoturystyczna „Dawna Kopalnia Babina” (unikatowe fenomeny geologiczne w formie ścieżki edukacyjno-turystycznej); Lubsza (najdłuższa rzeka w województwie, mająca tu swe źródło i ujście); największe w Polsce skupisko paproci – pióropusznika strusiego nad Lubszą.

Rejon jest odpowiednim miejscem dla fanów, zarówno pieszych wędrówek, jak i wycieczek rowerowych. Posiada bowiem dużą ilość szlaków pieszych i rowerowych, ścieżek do nordic walking. Ponad 55% obszaru to lasy, zajmują one obszar 541 km². Przeważa drzewostan młody, sosnowo-liściasty. Blisko 156,98 ha to obszar bagieny, dzięki czemu ma wyjątkową faunę i florę, często niespotykaną gdzie indziej, np. siedliska roślin chronionych: selera węłobaldachowego, paproci, pióropusznika strusiego oraz długosza królewskiego, rosiczki, wrzośca bagiennego, przygiełki brunatnej oraz rzadkie zwierzęta: cietrzew, dzięcioły, ropucha szara, żmija zygzakowata, bóbr, kuna leśna, wilk, jenot, borsuk, zając szary, liczne ptactwo i inne. Wiele obszarów objętych jest ochroną – parki krajobrazowe, rezerваты, użytki ekologiczne, pomniki przyrody, obszary NATURA 2000.

Tereny LSR to również idealne miejsce do rozwoju turystyki historycznej. Łużyce Wschodnie, od wieków zamieszkałe były przez Serbołużyczan. Na przestrzeni wieków były to ziemie pod władztwem królów polskich, piastowskich książąt śląskich, monarchów czeskich i węgierskich, margrabiów saskich i brandenburskich, królów pruskich i cesarzy niemieckich. Zamieszkiwali ją Serbowie Łużyccy, Polacy, Czesi i Niemcy. Jak podkreślano w LSR, pozostałościami po burzliwej historii są niespotykane w innych częściach Polski zabytki kultury od starożytności (skarby z Witaszkowa – gmina Gubin, grodzisko archeologiczne kultury wczesno łużyckiej w Wicinie – gmina Jasień, obecnie Park Kulturowy), poprzez czasy romańskie i średniowieczne (kościół farny w Gubinie, późnoromański w Lubsku i późnogotycki w Lipinkach Łużyckich) po architekturę urokliwych miejscowości z przełomu XVIII i XIX wieku (barokowe Brody, barokowo-secesyjne –Jasień, Lipinki Łużyckie i Lubsko) i przemysłową zabudowę Łęknicy i Tuplic.

Walory te wykorzystują w swojej działalności przedsiębiorcy, jak również gospodarstwa rolne oferujące usługi agroturystyczne, która stanowi odpowiedź na rosnące zainteresowanie turystyką wiejską i zdrowym stylem życia. Przeanalizowano zaplecze infrastrukturalne, w tym bazę noclegową, w zestawieniu z rokiem 2014.

Tabela 10 Ilość całorocznych obiektów, oferujących miejsca noclegowe, w tym hotele na obszarze LGD

	2014	2021
Liczba całorocznych obiektów noclegowych	14	9
Liczba całorocznych miejsc noclegowych	405	350

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

Z powyższego zestawienia wynika, że baza noclegowa zmalała - o 13,5% w stosunku do 2014 r. Dane potwierdzają także wywiady przeprowadzone wśród członków LGD, którzy jednogłośnie wskazali niewystarczającą bazę noclegową i infrastrukturę turystyczną za jeden z większych problemów w rozwoju regionu. Zwrócono także uwagę na brak kompleksowej informacji dotyczącej wypoczynku np. tras, szlaków rowerowych, informacji turystycznej, brak przewodników. Na podstawie danych, z lat 2014 i 2021, o ilości miejsc noclegowych, wyliczono średni udział każdej gminy w potencjale noclegowym właściwego powiatu. Ma to istotne znaczenie w kontekście prób oszacowania rozłożenia ruchu turystycznego w poszczególnych gminach. GUS podaje dane o liczbie udzielonych noclegów jedynie na poziomie powiatu (oprócz danych o turystach zagranicznych – te można przeglądać również na poziomie poszczególnych gmin).

Tabela 11 Liczba miejsc noclegowych i udzielonych noclegów w powiatach w roku 2014-2021

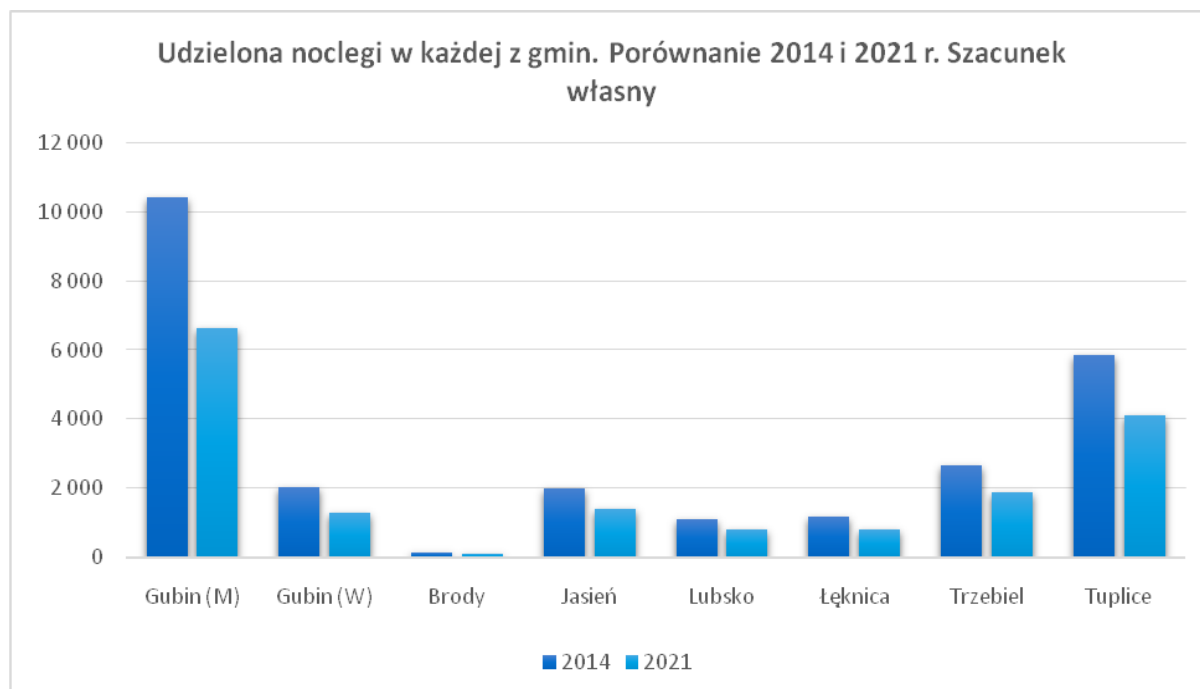
	Miejsca noclegowe ogółem		Udzielone noclegi w powiatach	
	2014	2021	2014	2021
Powiat krośnieński	897	704	55 758	35 402
Gubin (M)	129	58	10 441	6629
Gubin (W)	60	100	2 043	1297
Powiat żarski	506	503	37 256	26 248
Brody	12	60	151	106
Jasień	49	0	1 978	1393
Lubsko	29	0	1 113	784
Łęknica	14	109	1 156	814
Trzebieł	39	0	2 668	1879
Tuplice	73	23	5 855	4125

Źródło: Opracowanie własne, szacunek na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

Dane dotyczące liczby noclegów udzielonych na terenie każdego z powiatów w latach 2014 i 2021 pozyskano z banku danych lokalnych GUS. Tak jak wspomniano powyżej GUS udostępnia je jedynie w podziale na powiat. Przyjmując powyższe (tabela) wskaźniki udziału poszczególnych gmin w potencjale turystycznym powiatu dokonano szacunkowego rozbicia

danych na poszczególne gminy. Należy jednak podkreślić iż dane te są jedynie ekstrapolacją na podstawie danych rzędu ogólnego i nie należy ich traktować jako danych precyzyjnych.

Wykres 5 Szacunkowa liczba udzielonych noclegów w każdej z gmin LGD w 2014 i 2021 r.

Źródło: Szacunek, opracowanie własne na podst. danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021r.

Z przedstawionych danych wynika, że zmniejszenie bazy turystycznej związane jest ze spadkiem ilości turystów odwiedzających region. Warto jednak dodać, iż rokiem porównawczym był 2021 – a więc rok przejściowy po utrudnieniach związanych z funkcjonowaniem branży turystycznej w okresie pandemii. Wobec tego ostateczne wartości, mierzone w kolejnych latach mogą być wyższe i zmienić obraz LGD pod kątem turystyki.

Kapitał społeczny

W LSR zwrócono uwagę na rolę organizacji społecznych, w tym fundacji, stowarzyszeń, klubów sportowych w kształtowaniu życia mieszkańców regionu. Z danych GUS oraz rejestru KRS wynika, że w 2014 roku liczba organizacji społecznych na obszarze LGD wynosiła 199. Natomiast liczba organizacji pozarządowych w 2021 r. wynosiła 230, co stanowi wzrost o 31 (16%) w stosunku do roku 2014. W LSR określono, że obszar LGD cechuje się stosunkowo wysokim wskaźnikiem działających organizacji w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców. W 2014 roku dla całego obszaru wskaźnik ten wynosił 29,9 co było jednak wynikiem niższym niż średnia wojewódzka (34). Natomiast w 2021 r. wskaźnik ten dla LGD wynosi 35,4, co stanowi wzrost o 18,5%. Nadal jednak jest to wskaźnik poniżej średniej wojewódzkiej (43). Zbliżony lub wyższy poziom osiągnięto jedynie w gminie Łęknica, Brody oraz Gubin (W).

Tabela 12 Liczba organizacji pozarządowych na 10 000 mieszkańców obszaru LGD w roku 2014 i 2021

Gmina	2014	2021
Gubin miasto	28	33
Gubin	38	42
Brody	34	43
Jasień	21	28
Lipinki Łużyckie	33	34
Lubsko	29	39
Łęknica	47	44
Trzebień	23	29
Tuplice	16	27
Lubuskie:	34	43

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021 r.

Na poziom aktywności w regionie wpływ ma nie tylko ilość organizacji na danym obszarze, ale przede wszystkim liczba podejmowanych inicjatyw, działań, interakcji między mieszkańcami. W LSR zdiagnozowano, że potencjał organizacji działających na obszarze LGD jest bardzo słaby. Przeważają podmioty, które nie mają stałych pracowników, większość z nich pozyskuje środki na swoją działalność jedynie poprzez składki członkowskie, drobne darowizny oraz dotacje z JST. Nieliczne sięgają po inne środki zewnętrzne.

Wyniki Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

Ankieta dystrybuowana była poprzez media społecznościowe. Zaproszenie do udziału w ankiecie dotarło, za pomocą płatnej promocji w mediach społecznościowych (Facebook, Instagram) do ponad 160 tys. osób z terenu objętego badaniem, uzyskując ponad 200 tys. wyświetleń. Natomiast jedynie niewielki odsetek osób był zainteresowany wyrażeniem zdania na temat swojego zaangażowania społecznego. Ponad 2000 osób wyświetliło ankietę, a jej wypełnianie rozpoczęło łącznie 300 osób. Przeważającą grupę respondentów stanowiły kobiety (blisko 71 proc. ogółu). Zaledwie co trzeci respondent był mężczyzną. Pod względem wieku najliczniejszą grupą były osoby z przedziału wiekowego 36-50 lat.

Badanie ankietowe, którego uczestnikami były osoby zamieszkujące obszar realizacji LSR, miało zweryfikować, z jednej strony zdania mieszkańców na temat efektów wdrażania LSR, a z drugiej pozyskać informacje dotyczące niezaspokojonych jeszcze potrzeb i ewentualnych oczekiwań odnośnie przyszłości. Wyniki badania pokazują, że działalność LGD jest rozpoznawalna. Blisko 67,67% respondentów zetknęło się z działalnością lub informacją o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w ich rejonie, z czego największy procent za pośrednictwem Internetu 47,72%, dalej kolejno: spotkań (37,56%), wydanych przez LGD publikacji, stoisk na targach (36,04%), organizowanych przez LGD imprez (33,50%), szkoleń (26,90%), doradztwa w biurze LGD (26,40%), poczty pantoflowej, warsztatów (po 22,84%),

ogłoszeń (21,32%), mediów (20,30%), promocji produktów lokalnych, ulotek (16,75%), innych realizowanych przez LGD projektów (14,21%), konkursów (9,14%).

Wśród respondentów 75% jest zainteresowanych sprawami lokalnymi, czyli tym, co dzieje się w najbliższym otoczeniu - wydarzeniami, inwestycjami, problemami społecznymi, sprawami ważnymi dla mieszkańców itp. Ponad 20% stwierdziło, że trudno im to ocenić, a jedynie niecałe 4% odpowiedziało, że zdecydowanie nie. Wśród czynników, które motywują do aktywności społecznej, respondenci najczęściej wskazywali: chęć wpływu na zmiany i wewnętrzną potrzebę pomocy innym. Wśród innych odpowiedzi znalazły się: rozwój osobisty, dalsze doskonalenie, nowe doświadczenia. Te odpowiedzi wskazują na to, w jaki sposób lokalni liderzy powinni komunikować się z kapitałem społecznym na terenie swojego działania, aby wyzwolić jego większe zaangażowanie.

Wykres 6 Czynniki motywujące do aktywności społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

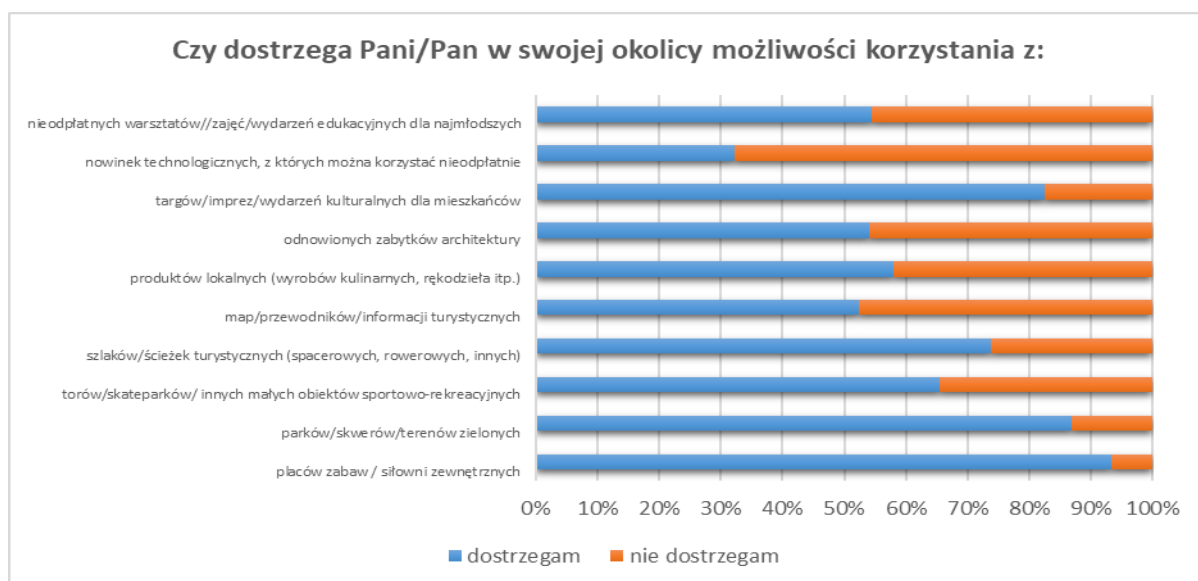
Podczas badania zweryfikowano, w jakim obszarze aktywności społecznej respondenci chcieliby uczestniczyć. Okazuje się, że wątek turystyki i krajoznawstwa, a także kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury czy też działalności na rzecz osób starszych to obszary z największym potencjałem. Kolejne równie istotne elementy to działalność na rzecz dzieci i młodzieży czy też czystości miejsc publicznych. Co warto podkreślić obszary te są zgodne tematycznie z działaniami podejmowanymi przez LGD, więc są istotnym polem do rozwoju kapitału społecznego i zwiększenia roli LGD jako lidera aktywności społecznej na obszarze realizacji LSR. Jedynie niespełna 16,60% badanych wskazała, że nie chce angażować się i być aktywnym. Pozostałe osoby wskazały, że chcą uczestniczyć w obszarze:

- pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej – 27,67 %;
- podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej – 20,16%;
- działalności na rzecz integracji cudzoziemców – 9,09%;
- ochrony i promocji zdrowia – 24,51%;
- działalności na rzecz osób z niepełnosprawnościami – 25,69%;

- działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym – 31,23%;
- edukacji, oświaty i wychowania – 28,06%
- działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży – 30,43%;
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego – 32,81%;
- wspierania i upowszechniania kultury fizycznej – 19,37%;
- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego – 26,88%;
- czystości miejsc publicznych – 30,43%;
- przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu – 16,21%
- turystyki i krajoznawstwa – 34,78%;
- ratownictwa i ochrony ludności - 5,53%;
- pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w Polsce i za granicą – 8,70%;
- działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka – 12,25%;
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym – 19,37%.

W wyniku realizacji LSR na terenie LGD powstało wiele placów zabaw, siłowni zewnętrznych, miejsc rekreacji czy zrewitalizowanych parków/skwerów. Zapytano respondentów o to, jakie możliwości korzystania z tych elementów dostrzegają w swojej okolicy. Respondenci wskazali na możliwość skorzystania z placów zabaw/siłowni zewnętrznych (aż 93,25%), targów/imprez/wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców czy z terenów zielonych. W swojej okolicy respondenci raczej nie dostrzegają możliwości skorzystania z nowinek technologicznych, z których można korzystać nieodpłatnie (niemal 70%).

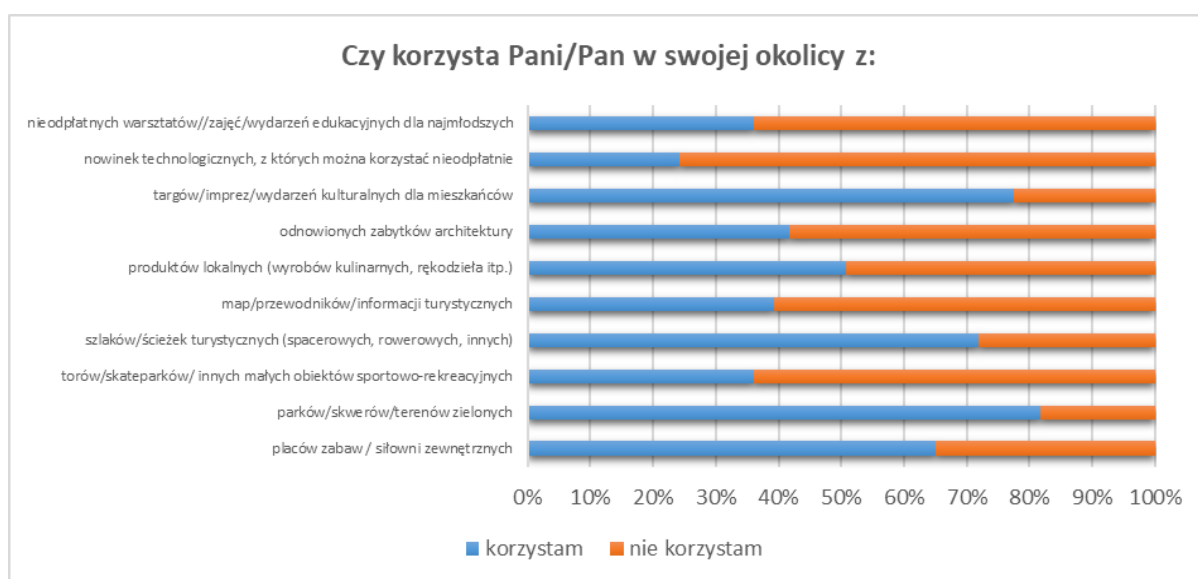
Wykres 7 Potencjalne możliwości i formy spędzania czasu wolnego na obszarze LSR

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

Dostrzeganie pewnych możliwości nie zawsze przekłada się na korzystanie z nich. Wynika to z wielu czynników leżących po stronie indywidualnych preferencji beneficjentów ostatecznych, mieszkańców obszaru LGD – dla których strategia jest realizowana. Respondenci zapytani, z czego w swojej najbliższej okolicy korzystają, na pierwszym miejscu wskazali parki/skwery/tereny zielone (81,28%), targi/ imprezy kulturalne (blisko 80%), szlaki i ścieżki turystyczne (72%). Respondenci najrzadziej korzystają z nowinek technologicznych i torów/skateparków/ innych małych obiektów sportowo-rekreacyjnych, zdecydowanie wiąże się to z ich dostępnością na danym terenie.

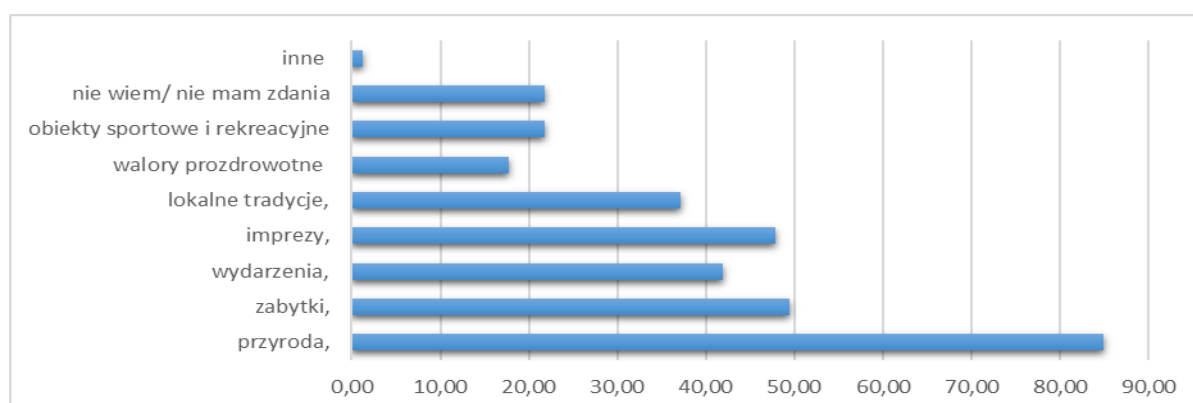
Wykres 8 Form i atrakcje, z których respondenci korzystają w swojej okolicy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

Jednym z kluczowych zadań LGD jest rozwój potencjału turystycznego na obszarze wspieranym przez LSR. Według respondentów potencjał ten w ostatnich latach wzrósł (niemal połowa odpowiedzi), a na pewno nie zmniejszył się (21,34%). 17% badanych nie potrafi się odnieść do tej kwestii. W kontekście potencjału turystycznego zapytano także o to jakie obszary mogą sprawić, że do regionu przyjeżdżać będzie więcej turystów. Wśród badanych dominuje przekonanie, że w przyrodzie drzemie największy potencjał (ponad 84,98%). Kolejnym istotnym potencjałem mogą być istniejące zabytki. 6,32% nie potrafi wskazać lub nie wie. Wśród odpowiedzi „innych” znalazły się: mało uczęszczane szlaki turystyczne, mały ruch drogowy, lokalne zabytki, dobra komunikacja, dostępność transportu publicznego, jak i dobra promocja.

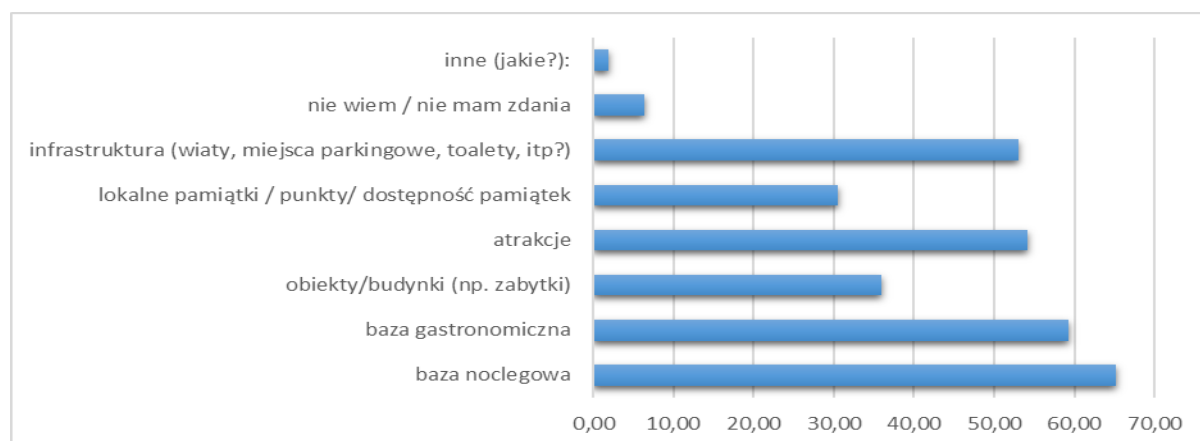
Wykres 9 Obszary turystyki, które mogą przyciągać ludzi do regionu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

Mieszkańcy uważają, że rozwój turystyki w oparciu o wskazane obszary wymaga doinwestowania głównie w zakresie bazy noclegowej i gastronomicznej, atrakcji, infrastruktury towarzyszącej (wiaty, miejsca parkingowe, toalety itp.) oraz wyprodukowania lokalnych pamiątek (i utworzenia punktów gdzie będą one dostępne do zakupienia). Ponad 65% wskazała na bazę noclegową, 54% atrakcje, 53% infrastrukturę, a ponad 30% na lokalne pamiątki. Wśród odpowiedzi „inne” wskazano: budowa ścieżek rowerowych, toalet dla turystów, budowa ogólnodostępnego placu zabaw, rewitalizacja parku, rewitalizacja "kąpieliska", rozbudowa ścieżek rowerowych, Program „Ochrony Odry/rzek”, większe zaangażowanie leśnictw.

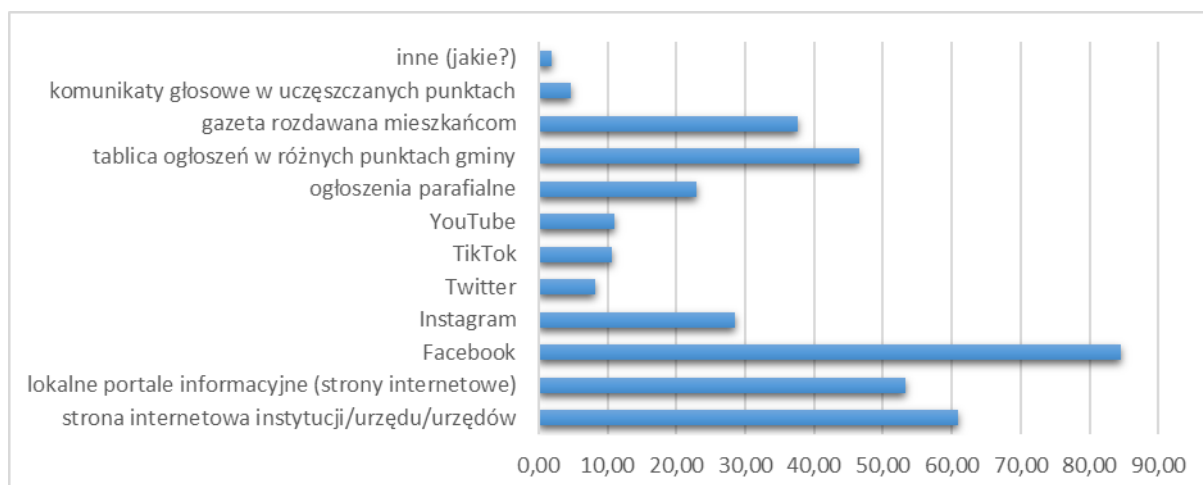
Wykres 10 Obszary turystyki, które wymagają wsparcia w regionie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

Podczas badania sprawdzono, jaka forma komunikacji jest najbardziej preferowana wśród odbiorców działań LGD. Niemal 90% wskazało portal Facebook, jako najlepszy sposób informowania mieszkańców o tym, co się dzieje w najbliższym otoczeniu. Z jednej strony to odpowiedź oczywista, ale z drugiej strony budząca pewien niepokój. Otóż portal ten nie jest dostępny dla wszystkich (nie każdy ma tam konto). Ponadto sposób prezentacji treści na „wallu” sprawia, iż osoby zainteresowane danymi informacjami mogą wcale ich nie widzieć, bo algorytmy wskażą im inne materiały. Ponadto coraz trudniej „przebić się” z informacją nie wspieraną kampanią płatną – co utrudnia korzystanie i komunikowanie się z odbiorcami organizacjom społecznym.

Wykres 11 Preferowany sposób na informowanie mieszkańców o tym, co dzieje się w najbliższym otoczeniu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

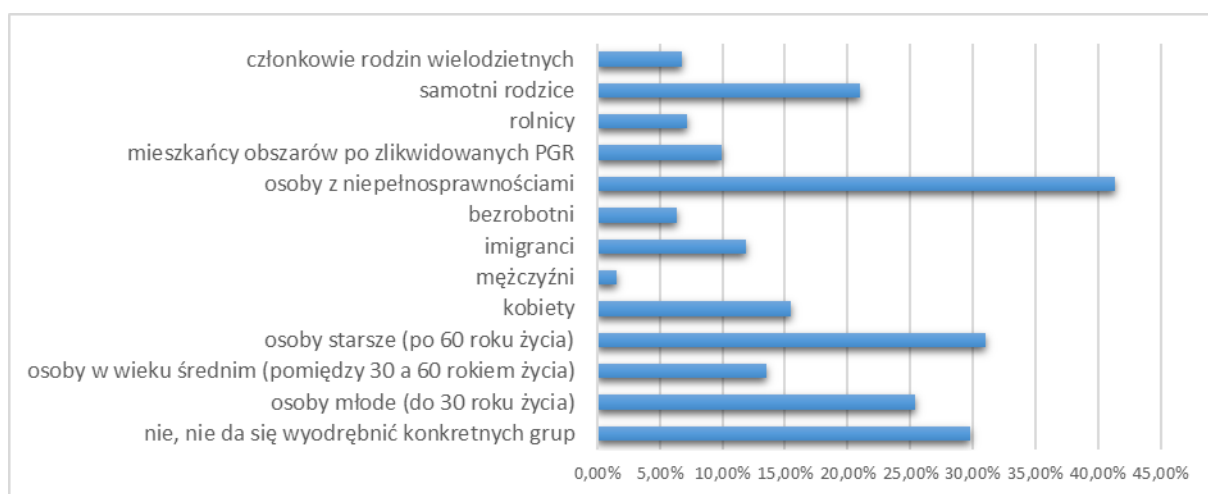
Ostatni blok pytań dotyczył przedsiębiorczości i sytuacji na lokalnym rynku. Badanych zapytano, czy byliby w przyszłości zainteresowani otrzymaniem dotacji na otwarcie własnej działalności gospodarczej. Niemal 40% odpowiedziało twierdząco, 26,09% na ten moment nie wie, czy chciałoby skorzystać z takiego wsparcia, a niespełna 34% twierdzi, że nie. Natomiast zdania respondentów dotyczące tego, jakie branże są najbardziej warte wsparcia, w formie dotacji na otwarcie działalności gospodarczej, są podzielone:

- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo 13,83%;
- przetwórstwo przemysłowe 4,74%;
- dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją 13,83%;
- budownictwo 14,62%;
- handel hurtowy i detaliczny 9,09%;
- naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle 8,70%;
- transport i gospodarka magazynowa 5,14%;
- działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi 30,83%;
- informacja i komunikacja 13,83%
- działalność finansowa i ubezpieczeniowa 1,19 %;
- działalność związana z obsługą rynku nieruchomości 3,16%;
- działalność profesjonalna, naukowa i techniczna 5,53%;
- edukacja 33,60%;
- opieka zdrowotna i pomoc społeczna 35,18%;
- działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją 43,08%
- pozostała działalność usługowa (np. kosmetologia, fryzjerstwo itd.) 20,95%;
- gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby 15,81%;
- inne 11,86% - np. turystyka, zajęcia sportowe, meble z drugiej ręki, rękodzieło, przemysł i zbieranie odpadów, dzienne domy pobytu dla samotnych i nestorów,

sprzątanie, media lokalne, wydawnictwa, usługi turystyczne, wytwarzanie produktów lokalnych.

Dość istotne w planowaniu kolejnych działań LGD jest wskazanie grupy, która ma utrudnioną możliwość wejścia na rynek. Niemal 30% badanych uważa, że nie da się wyodrębnić konkretnej grupy, dla której możliwości wejścia na rynek pracy są utrudnione. Pozostali badani wśród osób, które mogą mieć problemy wskazują: osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, osoby młode.

Wykres 12 Grupy mieszkańców, które w opinii badanych, mają utrudnione możliwości wejścia na rynek pracy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

Natomiast w odpowiedzi na pytanie otwarte dotyczące tego jakie działania należy podejmować aby zmniejszyć skalę ubóstwa i wykluczenia społecznego respondenci uważają, że priorytetami są:

- „Szkolenia podnoszące kwalifikacje (kursy językowe, kursy zawodowe), w tym szkolenia wspierające w podejmowaniu decyzji o rozpoczęcia własnej działalności, wsparcie finansowe na otwarcie własnej działalności;
- Lepszy dostęp; wznowienie połączeń autobusowych do miejscowości dalej położonych;
- Pokrycie kosztów bądź ich części na prawo jazdy;
- Chęci, a reszta się znajdzie;
- Szkolenia dla seniorów, darmowe szkolenia dla nastolatków nastawione na motywowanie ich do działania w zakresie własnego rozwoju, pomoc dzieciom z rodzin patologicznych, aby miały większe szanse na wyrwanie się z takich miejsc i przez to energię do kształcenia;
- Zwiększenie liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach;
- Elastyczny/ zadaniowy tryb pracy;
- Zlikwidowanie barier internetowych na wsi;
- Łatwiejsze i większe środki na tworzenie podmiotów ekonomii społecznej, ZAZ;
- Zmniejszenie biurokracji i wymogów przy otwieraniu działalności”.

5.2. Główne założenia LSR

W Lokalnej Strategii Rozwoju, na podstawie wyników konsultacji społecznych oraz badań własnych, określono silne strony regionu: walory krajobrazowe z wieloma obszarami naturalnymi i różnorodnością form ochrony przyrody, lokalne atrakcje turystyczne, korzystne transgraniczne położenie, wzrost popularności turystyki krajowej i weekendowej oraz moda na zdrowy styl życia i wypoczynek blisko natury. Natomiast do głównych problemów zaliczono:

- Słabo rozwiniętą gospodarkę lokalną, niedostateczną ilość miejsc pracy;
- Niski poziom aktywności gospodarczej mieszkańców, niską konkurencyjność lokalnych przedsiębiorców,
- Małą innowacyjność i konkurencyjność przedsiębiorstw;
- Niewielkie wykorzystanie posiadanych walorów turystycznych i przyrodniczych regionu;
- Małą integrację społeczną mieszkańców LGD.

Za duży problem uznano zmiany demograficzne, w wyniku których obserwujemy postępujący proces starzenia się społeczeństwa oraz mały przyrost naturalny, co skutkuje coraz większym wyludnianiem się obszaru LGD. Określono trzy cele ogólne i dla każdego wskazano cele szczegółowe.

Tabela 13 Cele ogólne i szczegółowe Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – Grupa Łużycka”

Cele ogólne	Cele szczegółowe	Przedsięwzięcia
1. Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju obszaru LGD	1.1. Wspieranie inicjatyw wzmacniających więzi społeczne oraz działań aktywizujących grupy defaworyzowane	1.1.1 Inicjatywy wzmacniające więzi społeczne w tym działania aktywizujące grupy defaworyzowane
	1.2. Zdobywanie i podnoszenie wiedzy, kompetencji oraz umiejętności mieszkańców obszaru LGD	1.2.1 Działania związane z pobudzaniem aktywności społeczno- zawodowej
	1.3. Poprawa estetyki przestrzeni publicznej – Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej	1.3.1 Rozwój obiektów infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej
2. Wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD	2.1 Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych	2.1.1 Podejmowanie działalności gospodarczej
	2.2 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	2.2.1 Rozwijanie działalności gospodarczej

3. Wzrost inicjatyw ukierunkowanych na turystykę i dziedzictwo lokalne	3.1 Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej obszaru	3.1.1 Rozwój infrastruktury turystycznej
	3.2 Zachowanie lokalnego dziedzictwa – ochrona zabytków i obiektów związanych z dziedzictwem lokalnym oraz wspieranie inicjatyw związanych z dziedzictwem lokalnym.	3.2.1 Zachowanie lokalnego dziedzictwa – konserwacja i restauracja zabytków
		3.2.2 Zachowanie lokalnego dziedzictwa – inicjatywy związane z dziedzictwem lokalnym
	3.3. Promocja obszaru LGD	3.3.1 Przedsięwzięcia służące promocji obszaru poprzez wykorzystanie wszelkiego rodzaju form przekazu

Źródło: Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – Grupa Łużycka”

Cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne z celami przekrojowymi PROW 2014-2020, a także: Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Brody na lata 2011-2020, Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Gubin 2008-2016, Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Tuplice 2008-2017, Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Gubin na lata 2010-2020, Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Lubsko 2013-2020, Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych i Integracji Społecznej dla Gminy Trzebiel na lata 2010-2020, Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Lipinki Łużyckie na lata 2013-2020, Strategią Rozwoju Gminy Jasień na lata 2014-2020, Strategią Rozwoju Gminy Tuplice 2014-2020, Strategią Rozwoju Gminy Trzebiel 2014-2020, Strategią Rozwoju Gminy Lubsko 2015-2020, Strategią Rozwoju Miasta Łęknica 2014-2022, Strategią Rozwoju Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020, Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, Programem Rozwoju Lubuskiej Turystyki do 2020 roku.

W LSR Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania-Grupa Łużycka” założono, że wszystkie działania będą finansowane z PROW na lata 2014-2020 z działania 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER. Zaplanowano budżet w łącznej kwocie 2 527 000 euro.

Cele ogólne i szczegółowe zostały sformułowane tak, aby odzwierciedlały pożądany stan, do którego dąży społeczeństwo. Należy podkreślić, że zostały sformułowane w sposób poprawny, w oparciu o analizę ówczesnej sytuacji społeczno-ekonomicznej w regionie, a także badanie ankietowe potrzeb społecznych. Warto podkreślić partycypacyjny charakter dokumentu, który został wypracowany przy udziale wszystkich zainteresowanych stron.

5.3 Stan wdrażania LSR

W LSR założono realizację celów poprzez przedsięwzięcia, które mają bezpośrednio przyczynić się do pożądanych zmian. Analizę postępu w realizacji działań przeprowadzono na podstawie danych dotyczących realizacji poszczególnych wskaźników, przypisanych do odpowiednich działań.

Kwota przeznaczona na realizację LSR wynosiła 2 527 000 euro, z czego na projekty grantowe zaplanowano – 52 734,06 euro, na wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej obszaru, w tym tworzenie nowych miejsc pracy – 1 084 904,21 euro. W planie uwzględniono także projekty współpracy o łącznej wartości 252 700 euro, w tym dodatkowe projekty współpracy na kwotę 214 700 euro. Poniżej dane z monitoringu wskaźników osiągniętych do końca 2021 roku przez LGD.

Tabela 14 Rzeczowy postęp w realizacji LSR Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – Grupa Łużycka”, stan realizacji na koniec 2021 r.

Cel ogólny	Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Jednostka miary	Stan początkowy	Stan docelowy	Realizacja (%)	Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
											U	P
Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju obszaru LGD	Wspieranie inicjatyw wzmacniających więzi społeczne oraz działań aktywizujących grupy defaworyzowane	Liczba osób biorących udział w działaniach aktywizujących	osoba	0	1 000	0	Inicjatywy wzmacniające więzi społeczne w tym działania aktywizujące grupy defaworyzowane	Liczba wydarzeń / imprez	sztuka	20	135	0
		Liczba osób z grupy defaworyzowanej biorących udział w działaniach aktywizujących	osoba	0	60	0						
	Zdobywanie i podnoszenie wiedzy, kompetencji oraz umiejętności mieszkańców obszaru LGD	Liczba projektów współpracy skierowanych do grupy docelowej młodzież	sztuka	0	1	100	Działania związane z pobudzaniem aktywności społeczno-zawodowej	Liczba zrealizowanych projektów współpracy (w tym międzynarodowej)	sztuka	1	100	100
								Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	LGD	11	100	100
	Poprawa estetyki przestrzeni publicznej – Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej	osoba	0	7 500	125,63	Budowa lub przebudowa infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej	Liczba nowych i zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej	sztuka	50	52	52

Wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych	Liczba utworzonych miejsc pracy	sztuka	0	62	51,61	Podjęmowanie działalności gospodarczej	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	osoba	62	51,61	51,61
	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	Liczba utworzonych miejsc pracy	sztuka	0	8	50	Rozwijanie działalności gospodarczej	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	sztuka	8	50	50
Wzrost inicjatyw ukierunkowanych na turystykę i dziedzictwo lokalne	Wzmocnienie atrakcyjności turystycznej obszaru	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej	osoba	0	600	62,83	Budowa lub przebudowa infrastruktury turystycznej	Liczba nowych i zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej	sztuka	4	25	25
	Zachowanie lokalnego dziedzictwa – ochrona zabytków i obiektów	Liczba osób zwiedzających zabytki	osoba	0	150	114,67	Zachowanie lokalnego dziedzictwa – konserwacja i restauracja zabytków	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim i restauratorskim	sztuka	1	100	100

	związanych z dziedzictwem lokalnym oraz wspieranie inicjatyw związanych z dziedzictwem lokalnym	Liczba osób, które wzięły udział w inicjatywach związanych z dziedzictwem lokalnym	osoba	0	300	0	Zachowanie lokalnego dziedzictwa – inicjatywy związane z dziedzictwem lokalnym	Liczba wspartych inicjatyw	sztuka	5	240	0
	Promocja obszaru LGD	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne	sztuka	0	4	25	Przedsięwzięcia służące promocji obszaru poprzez wykorzystanie wszelkiego rodzaju form przekazu	Liczba zrealizowanych projektów współpracy (w tym projektów współpracy międzynarodowej)	sztuka	1	100	100
								Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	LGD	12	100	100
								Liczba zrealizowanych dodatkowych projektów współpracy (w tym projektów współpracy międzynarodowej)	sztuka	3	0	0
								Liczba LGD uczestniczących w dodatkowych projektach współpracy	LGD	9	0	0

Źródło: Sprawozdanie z realizacji LSR za rok 2021 Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania-Grupa Łużycka”

Tabela 15 Rzeczowa realizacja wskaźników obowiązkowych w zakresie PROW 2014 – 2020 – stan na koniec 2021r.

PODDZIAŁANIE 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność					
Nazwa wskaźnika	Dezagregacja	Rodzaj wskaźnika	Jednostka miary	Realizacja (w jednostce miary)	
				U	P
Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Ogółem	Produkt	Sztuka	32	32
	Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	Produkt	Sztuka	-	-
	Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	Produkt	Sztuka	-	-
	Osoby powyżej 50 roku życia	Produkt	Sztuka	3	3
	Osoby młode do ukończenia 25 roku życia	Produkt	Sztuka	-	-
	Mężczyźni	Produkt	Sztuka	21	21
	Kobiety	Produkt	Sztuka	11	11
Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	-	Produkt	Sztuka	5	4
Liczba utworzonych miejsc pracy	Ogółem	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	42,5	41
	Kobiety	Rezultat	EPC	0	0
	Mężczyźni	Rezultat	EPC	0	0
	Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	Rezultat	EPC	-	-
	Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	Rezultat	EPC	-	-
	Osoby powyżej 50 roku życia	Rezultat	EPC	0	0
	Osoby młode do ukończenia 25 roku życia	Rezultat	EPC	-	-
PODDZIAŁANIE 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność oraz PODDZIAŁANIE 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania					
Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Ogółem	Produkt	Sztuka	27	24
	Obiekty noclegowe	Produkt	Sztuka	-	-
	Obiekty gastronomiczne	Produkt	Sztuka	-	-
	Obiekty sportowe/rekreacyjne	Produkt	Sztuka	24	24
Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Ogółem	Produkt	Sztuka	3	3
	Obiekty noclegowe	Produkt	Sztuka	-	-
	Obiekty gastronomiczne	Produkt	Sztuka	-	-
	Obiekty sportowe/rekreacyjne	Produkt	Sztuka	3	3

Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	-	Produkt	Sztuka	1	1
Liczba wydarzeń / imprez	-	Produkt	Sztuka	27	0
PODDZIAŁANIE 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania					
Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Ogółem	Produkt	Sztuka	2	2
	Projekty międzyregionalne	Produkt	Sztuka	1	1
	Projekty międzynarodowe	Produkt	Sztuka	1	1
Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby	Ogółem	Rezultat	Sztuka	1	1
	Zasoby przyrodnicze	Rezultat	Sztuka	1	1
	Zasoby kulturowe	Rezultat	Sztuka	1	1
	Zasoby historyczne	Rezultat	Sztuka	1	1
	Zasoby turystyczne	Rezultat	Sztuka	1	1
	Produkty lokalne	Rezultat	Sztuka	1	1
Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	Ogółem	Rezultat	Sztuka	1	1
	Przedsiębiorcy	Rezultat	Sztuka	-	-
	Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	Rezultat	Sztuka	-	-
	Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	Rezultat	Sztuka	-	-
	Osoby powyżej 50 roku życia	Rezultat	Sztuka	-	-
	Osoby młode od 18 do ukończenia 25 lat	Rezultat	Sztuka	-	-
	Młodzież	Rezultat	Sztuka	1	1
	Kobiety	Rezultat	Sztuka	-	-
	Imigranci	Rezultat	Sztuka	-	-
	Turyści	Rezultat	Sztuka	-	-
	LGD	Rezultat	Sztuka	-	-
	Organizacje pozarządowe	Rezultat	Sztuka	-	-
	Liderzy lokalni	Rezultat	Sztuka	-	-
	Rolnicy	Rezultat	Sztuka	-	-
PODDZIAŁANIE 19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji					
Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	-	Produkt	Osobodzień	192	
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Ogółem	Produkt	Sztuka	90	
	Osoby fizyczne	Produkt	Sztuka	0	
	Instytucje	Produkt	Sztuka	0	
	Liczba podmiotów, które złożyły wniosek o przyznanie pomocy	Produkt	Sztuka	0	
	Liczba podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	Rezultat	Sztuka	0	
Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	-	Produkt	Sztuka	0	

Liczba konferencji / targów / prezentacji (odbywających się poza terenem LGD) z udziałem przedstawicieli LGD	-	Produkt	Sztuka	0
Liczba odwiedzin strony internetowej LGD	-	Rezultat	Sztuka	0

Liczba złożonych wniosków o przyznanie pomocy w ramach prowadzonych naborów	Ogółem	Sztuka	116
	Wnioski zgodne z LSR	Sztuka	112
	Wnioski wybrane przez LGD	Sztuka	112

Źródło: Sprawozdanie z realizacji LSR za rok 2021 Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania-Grupa Łużycka”

Realizacja celu 1 miała wzmocnić aktywność i integrację mieszkańców. W LSR założono, że rozwój ogólnodostępnej infrastruktury kulturalnej i rekreacyjnej wpłynie korzystnie na jakość życia na obszarze LGD. W ramach 1.1.1. Inicjatywy wzmacniające więzi społeczne, w tym działania aktywizujące grupy defaworyzowane przeprowadzono projekt grantowy, w ramach którego 11 grantobiorców – lokalne organizacje, w tym OSP, kluby sportowe, przeprowadziło działania skierowane do mieszkańców obszarów wiejskich. Zrealizowane zadania: Ochotnicza Straż Pożarna w Lipinkach Łużyckich – zadanie pt. „Ekologicznie i Bezpiecznie”; Stowarzyszenie Aktywnych Seniorów – zadanie pt. „EKO - SENIORZY”; Stowarzyszenie Seniorów „Lipowa Dolina” – zadanie pt. „Senior naszych czasów”; Ochotnicza Straż Pożarna w Starej Wodzie – zadanie pt. „Pierwsza pomoc – priorytet na obszarach wiejskich”; Rodzinne Ogródki Działkowe „Metalowiec” – zadanie pt. „W ZDROWYM CIELE, ZDROWY DUCH”; Gmina Lubsko – zadanie pt. „Przygoda z ekologią”; UKTS Olimpia Lubsko – zadanie pt. „JESTEŚMY INNI, RÓŻNI ALE ŁĄCZY NAS SPORT”; Ochotnicza Straż Pożarna w Niwicy – zadanie pt. „Bezpieczeństwo jest OK.”; Stowarzyszenie „Aktywni dla Kaniowa i okolic” – zadanie pt. „Bezpieczne wakacje”; „LUBSKIE STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ TY I MY” – zadanie pt. „5 x U” – Z NAMI UPLEĆ, UWIJ, UKIŚ, UPIECZ, UBIJ; Gminny Klub Sportowy „Tupliczanka” – zadanie pt. „Żyj zdrowo! Na sportowo!”. Ogółem zrealizowano 27 inicjatyw (szkoleń, warsztatów, imprez, wycieczek itd.). Wzięło w nich udział 1213 osób, w tym 607 z grupy defaworyzowanej (50+). W ramach 1.2.1 Działania związane z pobudzaniem aktywności społeczno-zawodowej zrealizowano projekt współpracy "Młodzieżowa Akademia Komunikacji". Natomiast w ramach 1.3.1 Rozwój obiektów infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej wyłoniono projekty, które realizowane były przez gminy. Na obszarze LGD powstało: 26 placów zabaw, 4 miejsca służące rekreacji (siłownia zewnętrzna, park rowerowy typu Citytrail, ścieżka pieszo-rowerowa, SKATEPARK), zmodernizowano 4 świetlice wiejskie. W ramach celu 1 zaplanowano przedsięwzięcia na łączną kwotę 1 330 301,22 euro.

Cel 2 stanowił bezpośrednią odpowiedź na problemy lokalnego rynku pracy, stan przedsiębiorczości w regionie. W LSR nakreślono cele, które mają sprawić, by region stał się atrakcyjny gospodarczo, a przedsiębiorstwa konkurencyjne. W odpowiedzi zaplanowano działania, na które łącznie przeznaczono 1 084 904,21 euro. W ramach realizacji do końca 2021 zarejestrowano 32 działalności gospodarcze (wnioski zrealizowane i rozliczone). 10 jest w trakcie realizacji (zarejestrowane działalności, beneficjenci na etapie wniosków o płatność

II transza). 11 wniosków czeka na ocenę w UM. Wśród przykładów podejmowania działalności gospodarczej znajdują się firmy oferujące: kompleksową organizację budowy - kierownictwo budowy, nadzór inwestorski, przeglądy okresowe budynków; innowacyjne usługi izolacji pianką PUR i polimocznikiem; świadczenie mobilnych usług w zakresie makijażu permanentnego; usługi fotograficzne; montaż i demontaż ogrodzeń oraz innych elementów metalowych, kompleksową usługę wykonania i montażu ogrodzeń spersonalizowanych; oprawę imprez okolicznościowych, usługi brukarskie i ogrodnicze; usługi rehabilitacyjne; domowe wypieki i artystyczne torty 3D. W ramach wsparcia rozwoju działających podmiotów gospodarczych nastąpił rozwój firm poprzez: wprowadzenie nowoczesnych usług budowlanych przy wykorzystaniu innowacyjnego sprzętu; zaoferowanie na rynku kompleksowej i profesjonalnej obsługi gastronomicznej imprez zorganizowanych; wprowadzenie nowoczesnego wzornictwa w systemach ogrodzeniowych; zakup ładowarki wielofunkcyjnej.

Realizacja celu 3 nastawiona na rozwój turystyki i dziedzictwa lokalnego, była odpowiedzią na problem niewykorzystanego potencjału turystycznego, wynikającego głównie z niedostatków w infrastrukturze turystycznej, ale także złego stanu obiektów turystycznych, słabo rozwiniętej oferty związanej z dziedzictwem lokalnym. Do osiągnięcia celu szczegółowego dot. infrastruktury turystycznej przyczyniły się projekty realizowane przez gminy. Łącznie powstały 4 miejsca odpoczynku dla turystów. W gminie Jasień (1), Lubsko (2) oraz Lipinki Łużyckie (1). W ramach 3.2.1 Zachowanie lokalnego dziedzictwa – konserwacja i restauracja zabytków gmina Brody zrealizowała projekt, w ramach którego przeprowadzono prace konserwatorsko-restauratorskie Bramy Zasięckiej. W ramach 3.2.2. Zachowanie lokalnego dziedzictwa – inicjatywy związane z dziedzictwem lokalnym przeprowadzono projekt grantowy „W poszukiwaniu tożsamości”, w ramach którego 4 grantobiorców zrealizowało zadania. Była to: Fundacja Parku Kulturowego Grodzisko w Wicinie – zadanie pt. „Dziedzictwo kulturowe Wiciny-brzemie czy szansa dla mieszkańców?”; Stowarzyszenie wicina.pl – zadanie pt. „Przerwane dziedzictwo Wiciny?-kontynuacja czy budowa nowej tożsamości?”; Stowarzyszenie Geopark „Łuk Mużakowa” – zadanie pt. „Tam gdzie lodowiec zostawił ślad”; Biblioteka - Centrum Kultury im. Jana Raka z siedzibą w Lubsku – zadanie pt. „Poznajemy lokalną kulturę i historię”. Ogółem zrealizowano 12 inicjatyw (publikacji, warsztatów, wycieczek itd.), w których wzięło udział 430 osób. W ramach 3.3. Promocja obszaru LGD, Przedsięwzięcie 3.3.1 Przedsięwzięcia służące promocji obszaru poprzez wykorzystanie wszelkiego rodzaju form przekazu zrealizowano projekt współpracy "Mobilna Aplikacja Turystyczna", którego celem było stworzenie nowoczesnego narzędzia promocji opisującego atrakcje turystyczne (przyrodnicze i antropogeniczne), bazę usługową (gastronomia, noclegi, lokalne rzemiosło, produkty lokalne), prezentującego aktualny kalendarz lokalnych wydarzeń wzbogaconego o elementy rywalizacji (questy, konkursy). Łącznie zaplanowano przedsięwzięcia na kwotę 364 494,57 euro.

Warto przeanalizować postęp finansowy w realizacji LSR Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania-Grupa Łużycka”. W tabeli przedstawiono kwestie dotyczące rozdysponowywania i wypłaty środków z w ramach LSR do końca 2021r.

Tabela 16 Postęp finansowy w realizacji LSR, stan na koniec 2021 r.

Nazwa przedsięwzięcia	Budżet w LSR [EUR]	Pomoc przyznana		Pomoc wypłacona	
		Realizacja budżetu [EUR]	Realizacja budżetu [%]	Realizacja budżetu [EUR]	Realizacja budżetu [%]
1.1.1 Inicjatywy wzmacniające więzi społeczne w tym działania aktywizujące grupy defaworyzowane	35 260,74	35 260,74	100,00%	0,00	0,00%
1.2.1 Działania związane z pobudzaniem aktywności społeczno- zawodowej	15 000,00	15 000,00	100,00%	14 749,91	98,33%
1.3.1 Rozwój obiektów infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej	1 280 040,48	455 900,78	35,62%	455 900,78	35,62%
2.1.1 Podejmowanie działalności gospodarczej	871 365,91	440 817,61	50,59%	335 336,34	38,48%
2.2.1 Rozwijanie działalności gospodarczej	213 538,30	213 538,30	100,00%	178 254,33	83,48%
3.1.1 Rozwój infrastruktury turystycznej	57 824,52	14 543,68	25,15%	14 543,68	25,15%
3.2.1 Zachowanie lokalnego dziedzictwa – konserwacja i restauracja zabytków	53 105,57	53 105,57	100,00%	53 105,57	100,00%
3.2.2 Zachowanie lokalnego dziedzictwa – inicjatywy związane z dziedzictwem lokalnym	15 864,48	15 864,48	100,00%	0,00	0,00%
3.3.1 Przedsięwzięcia służące promocji obszaru poprzez wykorzystanie wszelkiego rodzaju form przekazu	237 700,00	23 000,00	9,68%	22 999,55	9,68%

Źródło: Sprawozdanie z realizacji LSR za rok 2021 Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania-Grupa Łużycka”

Realizacja finansowa LSR przebiega zgodnie z założeniami. Dane te pokazują, że część z zaplanowanych zadań, jest już zrealizowana. W przypadku części przedsięwzięć przyznano

i wypłacono już całość albo zdecydowaną większość środków. Pozostałe środki są realizowane zgodnie z planem w kolejnych latach.

Ocena wsparcia i poziomu wdrażania

Celem badania ankietowego było pozyskanie informacji o poziomie zadowolenia beneficjentów z efektów współpracy z LGD, otrzymanego wsparcia, zaspokojenia ich potrzeb oraz oczekiwań. Próba liczyła 50% losowo wybranych beneficjentów. Założono zwrot ankiet na poziomie 40% rozesyłanych ankiet. W badaniu wzięło udział 23 beneficjentów, którzy skorzystali ze wsparcia LGD.

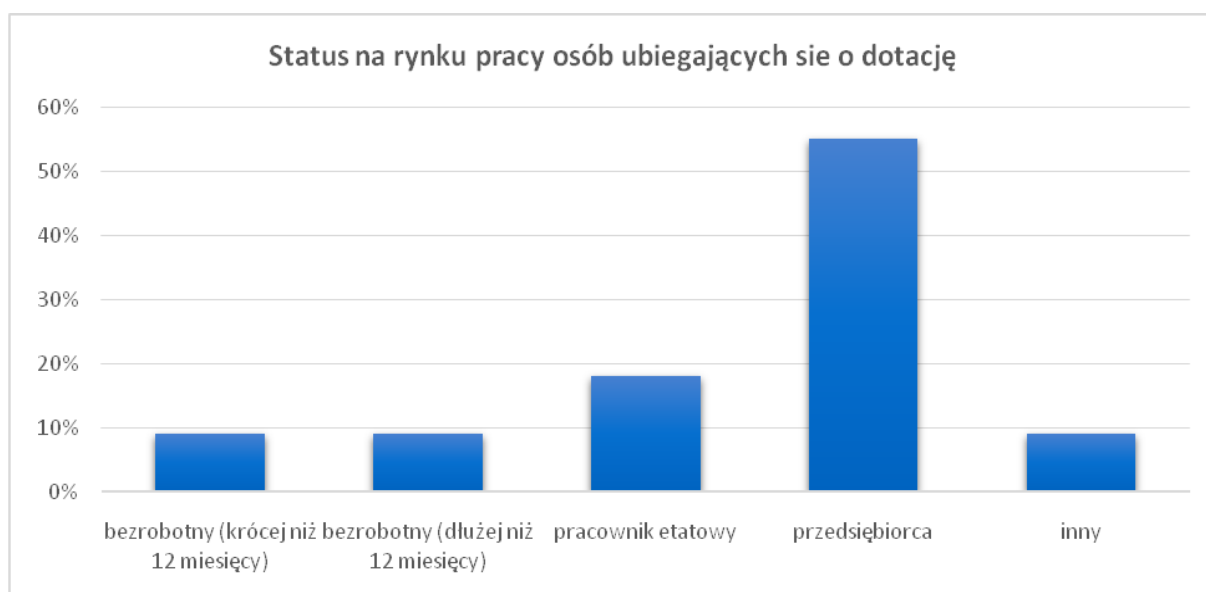
Dane z ankiet zostały zestawione z wynikami pogłębionych wywiadów z beneficjentami i głównymi interesariuszami LGD, członkami LGD. W spotkaniu wzięło udział 6 osób.

W ankiecie zadano pytanie dotyczące rodzaju wsparcia jakie otrzymano. 35% respondentów wskazała na dotację w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, 39% dotację w zakresie niekomercyjnej infrastruktury, 26% w zakresie grantów.

Następnie zapytano, czy sytuacja finansowa przedsiębiorstwa uległa poprawie dzięki pozyskanym środkom. Na pytanie odpowiadali przedsiębiorcy - 100% odpowiedziało twierdząco. Oznacza to, że osiągnęli cele związane ze swoim udziałem w programie.

Kolejnym badanym aspektem było to w jaki sposób tworzenie nowych miejsc pracy wpływało na sytuację na rynku pracy wśród beneficjentów. Najwięcej beneficjentów w momencie składania wniosku było osobami bezrobotnymi lub długotrwale bezrobotnymi. Ta grupa stanowiła połowę badanych.

Wykres 13 Status na rynku pracy osób ubiegających się o dotację

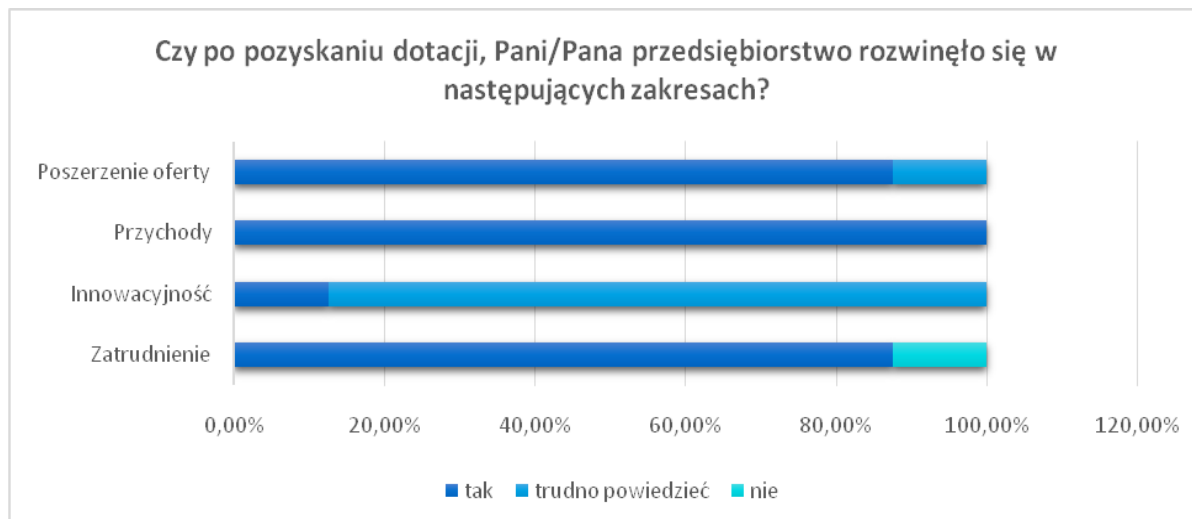

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla beneficjentów LGD GŁ

Po zrealizowaniu operacji swój aktualny status na rynku pracy wszyscy beneficjenci określają jako „przedsiębiorca”. W przypadku połowy badanych dotacja na stworzenie

miejsca pracy przyniosła efekt zmiany na rynku pracy – liczba miejsc się faktycznie zwiększyła. W dalszej części badania próbowano uchwycić zmiany w powstałych przedsiębiorstwach w trakcie i po zrealizowaniu operacji.

Wykres 14 Obszary, które zostały rozwinięte w wyniku uzyskania dotacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla beneficjentów LGD GŁ

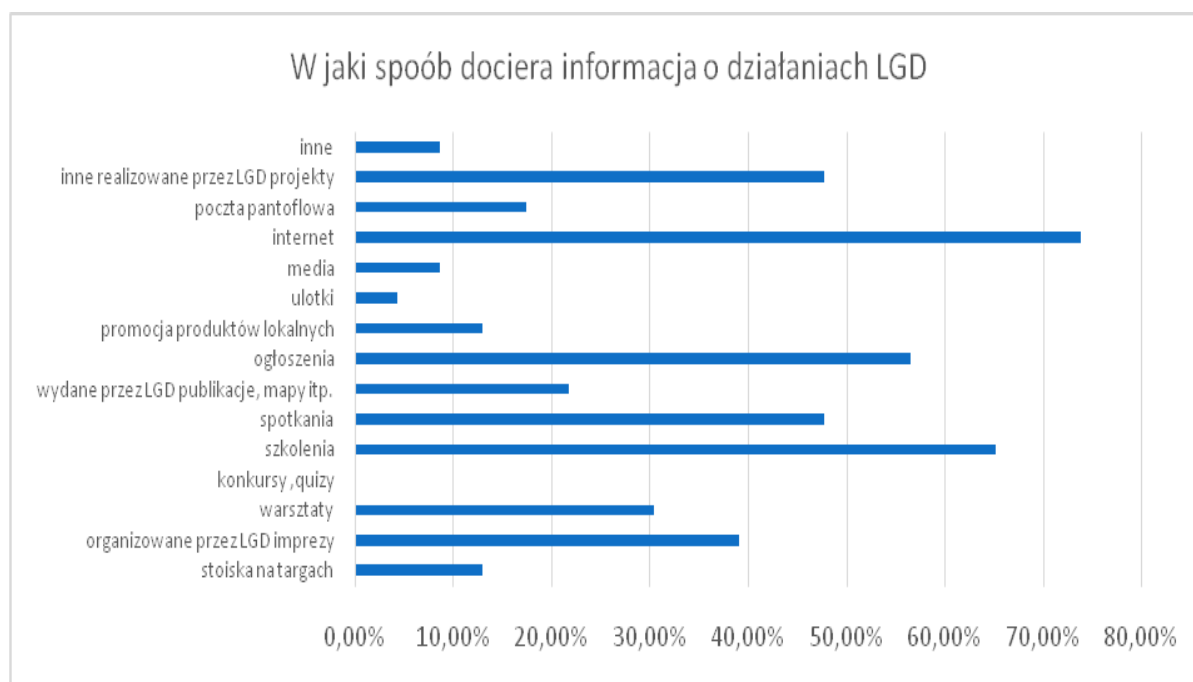
Najwięcej osób uważa, że w firmie wzrosły przychody. Ponad 85% badanych udało się także poszerzyć ofertę firmy i zwiększyć zatrudnienie. Natomiast w najmniejszym stopniu dotacja wpłynęła na wzrost innowacyjności przedsiębiorstwa. Respondentów zapytano także o to, czy wysokość otrzymanej dotacji była adekwatna do ich potrzeb. 100% z nich odpowiedziało twierdząco.

Procedury aplikacyjne

Wszystkich respondentów (zarówno przedsiębiorców jak i JST) zapytano o to, czy o środki aplikowali samodzielnie (z ewentualnym wsparciem LGD) czy też zlecali firmie zewnętrznej usługę przygotowania dokumentacji. Zespół badający założył, że wskaźnik osób aplikujących samodzielnie stanowić będzie sygnał dot. jasności i przejrzystości procesu składania wniosków. 87% badanych zadeklarowano, że samodzielnie przygotowało wnioski aplikacyjne, 13% przyznało, że zleciło napisanie wniosku firmie zewnętrznej, ze względu na brak czasu, niezrozumienie dokumentacji i niewystarczającą wiedzę. 100% badanych wskazało, że korzystało z doradztwa biura LGD.

Innym elementem badania był wątek promocji Lokalnej Grupy Działania i tego, czy i w jaki sposób dociera do swoich odbiorców oraz tego na ile działania podejmowane przez LGD na tym polu są skuteczne.

Wykres 15 Kanały docierania informacji o LGD

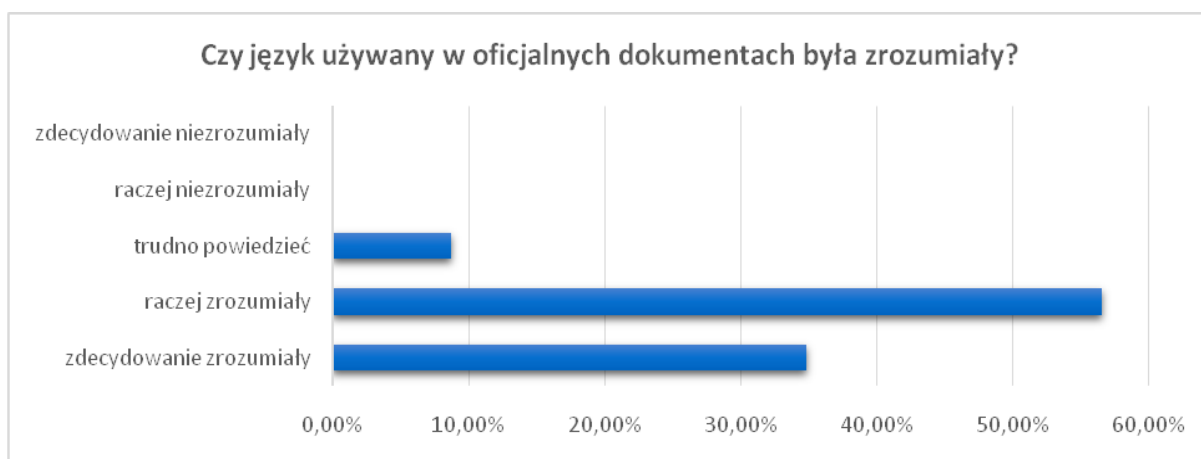
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla beneficjentów LGD GŁ

Respondenci pozyskiwali informacje na temat działań podejmowanych przez LGD głównie za pośrednictwem strony internetowej. Na drugim miejscu znalazły się szkolenia, ogłoszenia, spotkania i inne realizowane przez LGD imprezy. 74% badanych uważa, że LGD promuje się w wystarczający sposób, aby informacja o jego działalności dotarła do potencjalnie zainteresowanych osób. 22% nie wie lub nie ma zdania, a 4% uważa, że LGD może lepiej wykorzystać potencjał promocyjny. Jeśli chodzi o sposób przekazu informacji (transparentność, czytelność) to 96% beneficjentów uważa, że wiedzieli kto i na jakich zasadach przyznaje dotacje w ogłoszonym konkursie (57% wskazało zdecydowanie tak, a 39% raczej tak).

Osoby uczestniczące w wywiadzie zapytano, czy działalność LGD jest odpowiednio widoczna w terenie oraz czy działania, które podejmuje dla wypromowania swoich przedsięwzięć są wystarczające. Uczestnicy uważają, że działania nie zawsze są utożsamiane z LGD. Może się to wiązać z brakiem bezpośredniej informacji dot. dofinansowania przedsięwzięcia. Dobrym rozwiązaniem mógłby być obowiązek informowania o źródle pochodzenia środków i roli LGD w procesie. Pracownicy LGD podkreślali, że są blisko beneficjentów, angażują się w życie społeczności lokalnej. Pozyskują dodatkowe środki, by wspierać zaangażowanie mieszkańców.

Wątek ten rozszerzało pytanie o zrozumiałość przekazu w oficjalnych dokumentach. Także w tym wypadku większość beneficjentów badania ankietowego była zdania, że język jest raczej zrozumiały (56,5% wszystkich odpowiedzi).

Wykres 16 Poziom zrozumienia języka używanego w oficjalnych dokumentach

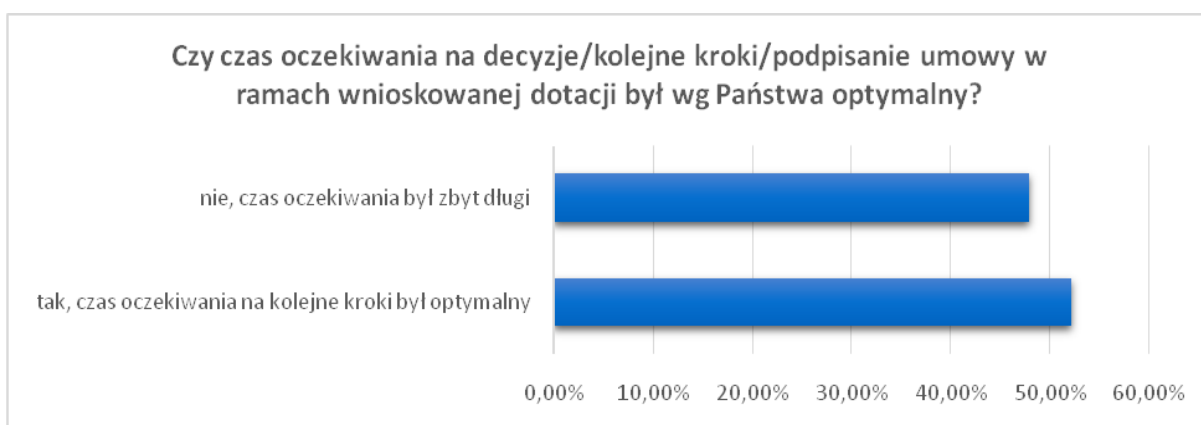

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla beneficjentów LGD GŁ

Pytanie zostało skierowane do uczestników wywiadu. Zdaniem badanych język używany w oficjalnych dokumentach naboru często nie był zrozumiały dla wnioskodawców, szczególnie pisma, w których dominował język urzędniczy. Pomocne było wsparcie pracowników biura. Podczas wywiadu zapytano także, jakie elementy w procedurze naboru i wyboru projektów utrudniały pozyskanie środków oraz czy są takie, które były zupełnie zbędne. Zdaniem uczestników jednym z większych problemów była ilość potrzebnych dokumentów oraz skomplikowany biznesplan, powielający pytania z wniosku. Proces aplikacyjny dodatkowo utrudniał brak generatora wniosków.

W kwestiach związanych z procedurami wyboru wniosków i podpisywaniem umów często w opinii publicznej pojawiały się głosy, iż trwa to zbyt długo. Okazuje się, że niemal 48% respondentów uważa, że czas oczekiwania na zakończenie wszystkich procedur aplikacyjnych jest zbyt długi.

Wykres 17 Czas oczekiwania na decyzję/podpisanie umowy w ramach wnioskowanej dotacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla beneficjentów LGD GŁ

To w jaki sposób wydłużony czas wpływał na realizowane przez beneficjentów operacje, respondenci wskazywali w odpowiedziach otwartych. Wśród konsekwencji wydłużonego czasu wyboru znalazły się następujące odpowiedzi:

- „Wzrost cen;

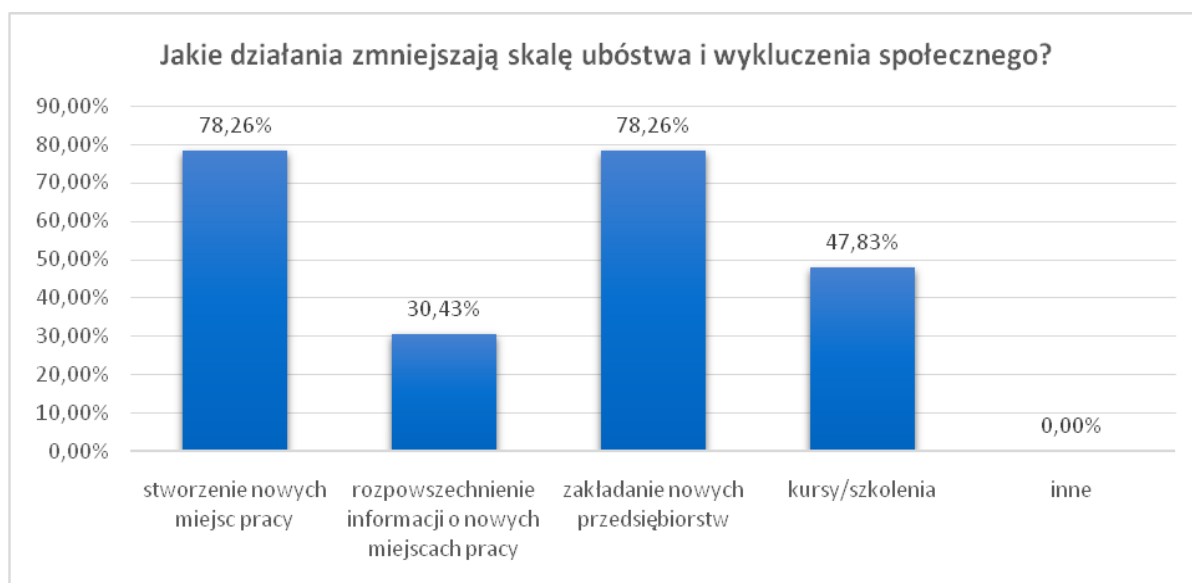
- Długi czas weryfikacji w Urzędzie Marszałkowskim miał wpływ na wzrost cen oraz pojawienia się konkurencji na rynku;
- Długi czas do podpisania umowy, zmiana cen, zmiany na lokalnym rynku;
- Zwiększenie kosztów inwestycji związane z droższymi ofertami;
- Długi czas weryfikacji i podpisania umowy na poziomie urzędu - w tym czasie mocno zmieniła się sytuacja na rynku w branży w której działam, duży wzrost cen w stosunku do tych planowanych w biznesplanie. Plany zostały zrealizowane, taki wymóg umowy.
- Duży wzrost cen, na etapie realizacji trzeba było zaangażować wkład własny, aby grant został zrealizowany.
- Informacja o ocenie z LGD przyszła stosunkowo szybko, potem był bardzo długi czas do podpisania umowy i tym samym rozpoczęcia prowadzenia działalności gospodarczej”.

Najczęściej pojawiającymi się wątkami jest wzrost cen planowanych do zakupu sprzętów pomiędzy dniem sporządzania biznesplanu a faktycznym momentem ich wydatkowania. Ale należy też podkreślić bardzo niekorzystną sytuację osób bezrobotnych. To zdecydowanie za długi czas, szczególnie biorąc pod uwagę sytuację materialną oraz chęć wspierania osób niepracujących jako grupy defaworyzowanej.

Podczas wywiadu grupowego zapytano, co w trakcie pozyskiwania i rozliczania dotacji było najbardziej uciążliwe czy frustrujące. Zwrócono uwagę na dokumentację projektową, która zdaniem badanych, powinna zostać uproszczona. Propozycje te nie leżą jednak w mocy LGD i wymagałyby zmian w obowiązujących przepisach. Kłopotem był czas od momentu złożenia wniosku do podpisania umowy. Wskazano problemy, z którymi beneficjenci musieli się zmierzyć – wzrost cen, odpływ wykonawców, zmiany na rynku pracowniczym, zmiana technologii (zmiany parametrów maszyn). W kilku przypadkach, następstwem długiej weryfikacji było wycofanie się wnioskodawcy z realizacji operacji. Uczestnicy wywiadu zwrócili również uwagę na założenie wynikające z przepisów, że wnioski o płatność LGD są uzależnione od podpisanych umów z beneficjentami/wydatkowanymi środkami. Rezygnacja Wnioskodawców z podpisania umowy wiąże się z mniejszymi środkami dla LGD, pomimo wykonania pracy związanej z przygotowaniem i naborem, w którym brał udział Wnioskodawca.

Beneficjenci zostali poproszeni o wyrażenie zdania na temat potencjalnych działań zmierzających do zmniejszenia skali ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie. Ze wskazań wynika, że należałoby tworzyć nowe miejsca pracy, zakładać nowe przedsiębiorstwa, a także podnosić kompetencje i umiejętności osób oddalonych od rynku pracy.

Wykres 18 Formy i narzędzia wspierające walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla beneficjentów LGD GŁ

Podczas wywiadu zapytano czy któraś z grup społecznych wymaga ułatwionego dostępu do środków na przedsiębiorczość. Badani uważają, że najbardziej powinno się wspierać obecne grupy tj.: osoby starsze i niepracujące, a przyszłościowo także większy nacisk położyć na wsparcie młodych.

Respondenci zostali zapytani, na co przeznaczyliby kolejną dotację, gdyby mieli możliwość ją pozyskać:

- „Na działania dot. tożsamości lokalnej, integracji społecznej;
- Rozwój prowadzonej działalności;
- Na rozwijanie prowadzonej firmy - doposażenie, poszerzenie oferty;
- Na działania społeczne i infrastrukturę społeczną;
- Infrastruktura;
- Rozwój, zakup maszyn i środka transportu;
- Niekomercyjna infrastruktura turystyczna, siłownie zewnętrzne z zakresu kultury;
- Drogi;
- Budowa i modernizacja infrastruktury niekomercyjnej;
- Infrastruktura (turystyczna), warsztaty, szkolenia;
- Na działania dotyczące tożsamości z regionem;
- Na poszerzenie oferty prowadzonej działalności”.

Benchmark

Przedstawione powyżej dane statystyczne opisują rzeczywistość na terenie LGD. Należy jednak przyjąć, iż część pozytywnych efektów dla społeczności lokalnych nie wynikała bezpośrednio z działań przewidzianych w strategii LSR. Podjęto próbę określenia „biegu jałowego”, czyli stopnia zmian, które zaszłyby w regionie nawet pomimo braku wdrażania

LSR. Aby móc określić skalę takiego efektu dokonano analizy porównawczej pomiędzy 3 gminami z województwa mazowieckiego (nieliczne gminy w kraju, które nie były objęte LSR 2014-2020) oraz wynikami statystycznymi uśrednionymi (lub zsumowanymi, w zależności od charakteru wskaźnika) na obszarze badanej LGD. Do porównań przyjęto zestaw wskaźników, które są porównywalne w całym kraju, gdyż są zbierane w systemie statystyk publicznych i ujawniane w Banku Danych Lokalnych GUS.

Wyniki porównania przedstawiono w poniższej tabeli. Kolorem zaznaczono ocenę zmiany danego wskaźnika. Im głębsza zieleń tym lepiej dana gmina/LGD wypadła w porównaniu wskaźników, które przedstawiały korzystne zmiany. Analogicznie ze wskaźnikami, których tendencja okazała się niekorzystna – je zaznaczono w odcieniach czerwieni i żółtego, wskazując w danym wierszu najstabszą jednostkę kolorem czerwonym.

Tabela 17 Analiza porównawcza LGD i gmin nie objętych LSR

Wskaźnik/jednostka porównawcza	Warka			Jasieniec			Stara Biała			LGD Gł		
	2014	2021	zmiana % 14/21	2014	2021	zmiana % 14/21	2014	2021	zmiana % 14/21	2014	2021	zmiana % 14/21
Liczba ludności	nd	19122	nd	nd	5297	nd	nd	12064	nd	nd	64812	nd
Liczba bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	4.3	1.9	-55.81%	5.4	1.2	-77.78%	8.5	4.4	-48.24%	9.4	4.2	-55.32%
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 000 mieszkańców	799	988	23.65%	629	776	23.37%	696	881	26.58%	916	1080	17.90%
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 000 mieszkańców	601	747	24.29%	478	585	22.38%	575	713	24.00%	628	797	26.91%
Liczba noclegów udzielonych krajowym i zagranicznym turystom w ciągu roku	15720	17661	12.35%	0	0		1581	1563	-1.14%	25405	17027	-32.98%

Liczba organizacji pozarządowych na 10 000 mieszkańców	23	29	26.09%	17	26	52.94%	17	22	29.41%	29.9	35.4	18.39%
Dochód na 1 mieszkańca (budżetu gminy)	2995.49	5708.12	90.56%	981.76	7015.13	135.27%	3424.99	6596.53	92.60%	3438.71	6379.92	85.53%
Saldo migracji średnia 1000 mieszkańców	1.6	0.4	-75.00%	1.7	-3.8	-323.53%	8	5.7	-28.75%	-3.6	-2.4	33.33%
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej (Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego)	716	225	-68.58%	280	103	-63.21%	474	193	-59.28%	5936	2240	-62.26%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

Średni wynik zmian parametrów wskaźników wyniósł odpowiednio:

Warka	Jasieniec	Stara Biała	LGD Gł
28.29%	6.43%	31.28%	33.34%

Co wskazywać by mogło, iż fakt wdrażania LSR wywierał pozytywny wpływ na poszczególne zmiany w omawianych wskaźnikach i pozwalał na osiągnięcie lepszych wyników niż gminy benchmarku o 2,06– 26,91 punktów procentowych.

Z przedstawionej analizy wynika, że w przypadku LGD Gł tylko jeden wskaźnik nie podążył we właściwym kierunku. W dwóch pozostałych jednostkach porównawczych sytuacja taka pojawiała się w trzech wskaźnikach a w jednej z gmin – raz.

6. Ocena wdrażania LSR zawierająca odpowiedzi na pytania badawcze

1. Ocena wpływu na główny cel LSR

W ramach Lokalnej Strategii Rozwoju wskazano trzy cele ogólne: CO1: Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju obszaru LGD, CO2: Wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej obszaru LGD, CO3: Wzrost inicjatyw ukierunkowanych na turystykę i dziedzictwo lokalne, które zostały poddane ewaluacji. Do celów przypisano cele szczegółowe, a także przedsięwzięcia, wskaźniki rezultatu i produktu. Do każdego wskaźnika wskazano źródła danych i okresy pomiaru, wartość bazową oraz określony został termin osiągnięcia wartości docelowych na rok 2024. Wartości docelowe wskaźników, jakie mają zostać osiągnięte dzięki realizacji LSR zostały określone proporcjonalnie, racjonalnie i efektywnie do planowanej wielkości zaangażowania środków z PROW 2014-2020.

Stopień osiągnięcia poszczególnych celów i przypisanych do nich wskaźników analizowany za okres 2014-2021 nie budzi zastrzeżeń. Efekty zaplanowanych i zrealizowanych przedsięwzięć wpłynęły na zniwelowanie słabych stron zdiagnozowanych i opisanych w LSR. Część zaplanowanych wskaźników została osiągnięta, pomimo trudności jakie pojawiły się przede wszystkim w związku z pandemią COVID-19. Zespół badawczy sprawdził realizację planów w 2022 r. i na jej podstawie, a także opinii pracowników LGD zakłada, że pozostałe wskaźniki nie są zagrożone i postępują zgodnie z przyjętym harmonogramem naborów wniosków, a ich realizacja jest planowana i możliwa do osiągnięcia w określonej perspektywie czasowej do 2024 roku.

Stan realizacji LSR potwierdza postęp rzeczowy i finansowy osiągnięty przez LGD. Zaplanowana interwencja miała spowodować trwałą zmianę w środowisku lokalnym. Główne działania skupiały się na zwiększeniu aktywności mieszkańców i pobudzeniu rozwoju gospodarczego i turystycznego regionu. Wyniki badania ewaluacyjnego LSR potwierdzają, że wykonalne jest osiągnięcie wyznaczonego celu ogólnego, szczegółowych i przypisanych do nich wskaźników w perspektywie czasowej do 2024 r.

2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Choć kapitał społeczny, w terminologii naukowej, jest głównie rozpatrywany w kategoriach socjologicznych, to obecnie dostrzega się jego potencjał w tworzeniu dochodu narodowego oraz wzroście poziomu życia społeczeństwa, twierdzi A. Libertowska¹. Zwiększa

¹ Andżelika Libertowska, „Kapitał społeczny w rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Podejście sieciowe”, Optimum. Studia Ekonomiczne Nr 4 (64) 2013.

motywację do działania, rozwijania współpracy, determinuje zdolność podejścia innowacyjnego. Kapitał społeczny „umożliwia członkom danego społeczeństwa zwiększenie efektywności zbiorowego działania i sprawniejsze osiąganie podzielanych przez nich celów”². Według W. Toczyńskiego integrowanie społeczności lokalnej stanowi proces, który jest uwarunkowany zdolnością do współpracy³. Współpracy, która buduje i wspiera rozwój lokalny.

Efekty generowane przez kapitał społeczny w wymiarze lokalnym mogą mieć charakter zarówno pozytywny, czyli stymulujący rozwój lokalny, jak i negatywny, czyli ograniczający możliwości rozwoju lokalnego. Ta sama siła społecznej więzi z jednej strony utrzymuje członków grupy w ścisłym związku, przynosząc im korzyści, a z drugiej strony odpycha innych, którzy nie spełniają określonych kryteriów, co w rezultacie obniża aktywność społeczną oraz jakość i skalę interakcji społecznych w gminie⁴.

Istotą kapitału społecznego, który stanowi uzupełnienie kapitału ludzkiego, jest to, że tkwi on w relacjach, a nie, jak kapitał ludzki, w jednostkach. „Najnowszy sprzęt i najbardziej innowacyjne idee w rękach lub w głowie najmądrzejszej osoby niewiele dadzą, o ile osoba ta nie będzie miała dostępu do innych”⁵. Siła kapitału społecznego tkwi w powiązaniach tworzonych między członkami organizacji, grupami i instytucjami. Pozwala zminimalizować zagrożenia płynące z podejmowanych akcji, umożliwia współpracę różnych aktorów oraz pełne synergiczne wykorzystanie zasobów i potencjału, który oni posiadają. Kapitał społeczny, wyzwalając pozytywną energię w społeczeństwie, wpływa nie tylko na jakość norm, formalnych i nieformalnych instytucji, lecz także na funkcjonowanie jednostek w społeczeństwie⁶.

Wzmacnianie kapitału społecznego wymaga zaplanowania przedsięwzięć i działania długofalowego, co po części znalazło odzwierciedlenie w Lokalnej Strategii Rozwoju, jej celach i rezultatach. Duży nacisk został położony na zbudowanie infrastruktury społecznej umożliwiającej aktywność społeczną mieszkańców. Waga, jaką LGD upatruje w aktywizacji środowiska lokalnego znalazła odzwierciedlenie w celu szczegółowym - Wspieranie inicjatyw wzmacniających więzi społeczne oraz działań aktywizujących grupy defaworyzowane. Zaplanowane, w ramach realizacji celu ogólnego i celów szczegółowych, przedsięwzięcia objęły projekty grantowe, wzmacniające poczucia jedności i tożsamości kulturowej. Włączały w działania różne grupy mieszkańców i organizacje pozarządowe.

² R. Brol, Innowacyjność lokalnych jednostek terytorialnych, w: *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Brol, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009, s. 58

³ W. Toczyński, J. Lenzion, Lekcja z upadku Programu Inicjatyw Lokalnych w gminie Wiczo, w: *Kapitał społeczny. Ekonomia społeczna*, red. T. Kaźmierczak, M. Rymsza, Wydawnictwo ISP, Warszawa 2007, s. 253.

⁴ R. Brol, Kapitał społeczny w gospodarce lokalnej, w: *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Brol, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2008, s. 318

⁵ T. Kaźmierczak, Kapitał społeczny a rozwój społeczno-ekonomiczny – przegląd podejść, w: *Kapitał społeczny. Ekonomia społeczna*, red. T. Kaźmierczak, M. Rymsza, Wydawnictwo ISP, Warszawa 2007, s. 49.

⁶ W. Goszczyński, Kształtowanie synergicznych form kapitału społecznego jako warunek prawidłowej aktywizacji społeczności lokalnych na przykładzie pilotażowego programu LEADER+, w: *Społeczne aspekty zrównoważonego rozwoju wsi w Polsce. Partycypacja lokalna i kapitał społeczny*, red. H. Podedworna, P. Ruszkowski, Scholar, Warszawa 2008, s. 109

Jak wynika z ankiet skierowanych do społeczności średnio dwie trzecie osób jest zainteresowanych sprawami lokalnymi. Wśród czynników, które motywują do aktywności społecznej, respondenci najczęściej wskazywali: chęć wpływu na zmiany i wewnętrzną potrzebę pomocy innym. Podczas badania zweryfikowano, w jakim obszarze aktywności społecznej respondenci chcieliby uczestniczyć. Okazuje się, że wątek turystyki, kultury i sztuki czy też wsparcia osób starszych to obszary z największym potencjałem. Kolejne równie istotne elementy to czystość miejsc publicznych, działalność na rzecz młodzieży czy też edukacja i wychowanie.

Podczas wywiadu grupowego uczestnicy podkreślali, że na obszarze gmin LSR występuje zróżnicowanie pod kątem aktywności społecznej i ilości organizacji pozarządowych. Uznano, że elementem, który utrudnia działanie jest zbyt rozbudowana biurokracja. Młode organizacje często odstrasza procedura aplikacyjna i brak doświadczenia w rozliczaniu grantów. Podkreślano, że warto wspierać inicjatywy oddolne i nie ograniczać ich poprzez sztywne ramy konkretnych konkursów. Im mniejsza miejscowość, tym organizacje i mieszkańcy lepiej współpracują, robią razem, głównie dlatego, że są podtrzymywane dobre relacje sąsiedzkie.

Działania dot. kapitału społecznego i aktywizacji mieszkańców realizowane są w ramach Planu Komunikacji – Wydarzeń promocyjno-informacyjno-aktywizujących (wydarzeń realizowanych przez LGD oraz wydarzeń, w których LGD wzięło udział np. na zaproszenie gminy członkowskiej). W ramach tego działania odbywają się różnego rodzaju warsztaty, szkolenia, wizyty studyjne, imprezy. W tym okresie programowania, do końca czerwca 2022, zrealizowano 44 inicjatywy (16 - organizowane przez LGD, 28 - na zaproszenie), m.in. święta tradycji wielkanocnych i bożonarodzeniowych, w ramach których odbywały się różnego rodzaju warsztaty dot. tradycji świątecznych, święto produktów regionalnych – impreza podczas której LGD daje szansę na zaprezentowanie się lokalnym twórcom, organizacjom formalnym i nieformalnym, wakacyjne akcje dla dzieci i młodzieży – warsztaty i animacje, punkty animacyjne – gry, zabawy, konkursy.

Warto podkreślić, że Stowarzyszenie jest bardzo zaangażowane i otwarte na potrzeby mieszkańców. Prowadzi działania aktywizujące, a także pozyskuje dodatkowe środki, by móc systematycznie wspierać aktywność lokalną.

3. Przedsiębiorczość

W LSR do głównych potrzeb obszaru wskazano rozwój przedsiębiorczości, jako składnika atrakcyjności regionu. Najbardziej dynamiczny na obszarze LGD jest rozwój usług budowlanych, a także handel hurtowy i detaliczny. Niewątpliwie obszar ten posiada duży potencjał rozwoju przedsiębiorczości oparty o walory naturalne – przyrodnicze. W LSR zidentyfikowano zagrożenia, które mogą negatywnie wpływać na rozwój regionu. W ramach

drugiego celu ogólnego zaplanowano działania nakierowane na podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej.

Realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju przyczyniła się do wzrostu liczby osób prowadzących działalność gospodarczą, a także wsparcia rozwoju firm działających na obszarze. W okresie realizacji LSR liczba osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców rosła we wszystkich gminach. Wyraźnie zmniejszyła się także stopa bezrobocia. Zrealizowane działania w pewnym stopniu wpłynęły na poprawę na rynku pracy oraz rozwój lokalnych firm.

Działania wspierające przedsiębiorczość zostały wysoko ocenione przez beneficjentów. 100% Beneficjentów programu uważa, że sytuacja finansowa przedsiębiorstwa uległa poprawie dzięki pozyskanym środkom. Po zrealizowaniu operacji 87,5% Beneficjentów uważa, że udało się także poszerzyć ofertę swojej firmy, tyle samo wskazało na zatrudnienie, 100%, że ich firma rozwinęła się w obszarze przychodów. Najmniej, bo jedynie 12,5% uważa, że operacja wpłynęła na innowacyjność przedsiębiorstwa. 100% Respondentów uważa, że wysokość otrzymanej dotacji była adekwatna do ich potrzeb.

Niemal 40% badanych jest zainteresowana otrzymaniem dotacji na otwarcie własnej działalności gospodarczej w przyszłości. W celu określenia potrzeb i priorytetów na przyszłość respondenci badań zostali poproszeni o wskazanie jakie branże są najbardziej warte wsparcia, w formie dotacji na otwarcie działalności gospodarczej. Respondenci wskazali na działalność związaną z edukacją, kulturą, rozrywką i rekreacją; opieką zdrowotną i pomocą społeczną; zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, pozostałą działalnością usługową (np. kosmetologia, fryzjerstwo itd). Badanych zapytano także na co przeznaczyliby dotację, gdyby mieli możliwość pozyskania kolejnej. Najczęściej pojawiające się odpowiedzi to: na infrastrukturę społeczną i turystyczną, rozszerzenie działalności, zmianę kwalifikacji oraz poszerzenie działalności o nowe profesjonalne usługi.

Opierając się na wynikach badań należy podkreślić, że wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane i koreluje z potrzebami mieszkańców i lokalnych przedsiębiorców.

4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Obszar objęty LSR charakteryzuje się dużym potencjałem turystycznym. Atutem są zasoby naturalne, ukształtowanie terenu, walory historyczne, kulturowe, które stanowią dobrą bazę do przyciągnięcia turystów zainteresowanych odpoczynkiem na łonie natury, uprawianiem sportów czy poznaniem lokalnych tradycji. Rejon jest odpowiednim miejscem dla fanów, zarówno pieszych wędrówek, jak i wycieczek rowerowych. Posiada bowiem dużą ilość szlaków pieszych i rowerowych, ścieżek do nordic walking. Ponad 55% obszaru to lasy, zajmują one obszar 541 km². Wśród największych atrakcji regionu wymienić należy: Park

Mużakowski, Głaz Krabata, Transgraniczny Geopark Łuk Mużakowa, Ścieżkę Geoturystyczną „Dawna Kopalnia Babina”, Szlak 15 Południka.

Jednym z problemów wskazanych w LSR była mało rozwinięta infrastruktura turystyczna, czy uboga oferta związana z dziedzictwem kulturowym, z tego względu trzeci cel ogólny wraz z zaplanowanymi przedsięwzięciami dotyczył wykorzystania potencjału regionu do wzmocnienia atrakcyjności turystycznej obszaru, a także zachowania lokalnego dziedzictwa i promocji obszaru. Wpływ na rozwój regionu i ruchu turystycznego miała także realizacja celu pierwszego - Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju obszaru LGD, w tym celu szczegółowego 1.3. Poprawa estetyki przestrzeni publicznej – rozwój infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej oraz poddziałania 1.1.1 i 1.2.1.

Analizując postęp rzeczowy LSR widać szereg działań, które zostały podjęte, aby zrealizować zakładane cele. Zaplanowane przedsięwzięcia są spójne. Podjęto wysiłek polegający na zniwelowaniu zdiagnozowanej słabej strony regionu i zrealizowano szereg inwestycji rozwijających tę infrastrukturę. W ramach LSR wzmocniono znacznie infrastrukturę turystyczną poprzez budowę ścieżek pieszo-rowerowych, placów zabaw, siłowni, skateparków. Uzupełniając działaniami wspierającymi podejmowanie inicjatyw kulturalno-społecznych, edukacyjnych, rekreacyjnych, których celem była integracja środowiska lokalnego. Dopełnieniem są działania promocyjne m.in. stworzenie aplikacji turystycznej, wydanie publikacji, map regionu.

W ramach badań zapytano mieszkańców czy potencjał turystyczny na obszarze wspieranym przez LSR wzrósł czy zmalał. Wg badanych potencjał ten w ostatnich latach wzrósł (niemal połowa odpowiedzi). W kontekście potencjału turystycznego zapytano także o to jakie obszary mogą sprawić, że do regionu przyjeżdżać będzie więcej turystów. Wśród badanych dominuje przekonanie, że w przyrodzie drzemie największy potencjał (ponad 80%). Kolejnym istotnym potencjałem są zabytki i organizowane imprezy. Mieszkańcy uważają, że rozwój turystyki w oparciu o wskazane obszary wymaga doinwestowania głównie w zakresie bazy noclegowej i gastronomicznej, atrakcji, infrastruktury towarzyszącej (wiaty, miejsca parkingowe, toalety itp.) oraz wyprodukowania lokalnych pamiątek (i utworzenia punktów gdzie będą one dostępne do zakupienia). Ponad 65% wskazała na bazę noclegową, 54% atrakcje, 53% infrastrukturę, a ponad 30% na lokalne pamiątki. Podczas wywiadu grupowego skupiono się także na wskazaniu jakie obszary i w jakim kierunku powinno się rozwijać. Członkowie LGD wskazywali na rozwój infrastruktury, bazy noclegowej, punktów gastronomicznych, ale także infrastruktury np. kąpielisk. W odczuciu badanych brakuje także połączenia tras turystycznych pomiędzy gminami oraz przewodników turystycznych.

W ocenie zespołu badawczego działania, jakie podejmowało LGD przyczyniły się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego. Niemniej ze względu na pandemię COVID-19, która była bardzo ciężkim okresem dla całej branży turystycznej, warto w kolejnej LSR kontynuować działania wzmacniające rozwój turystyki oraz zadbać o kultywowanie tradycji regionu.

5. Grupy defaworyzowane

Jednym z głównych problemów wskazanych w LSR są negatywne procesy demograficzne, w tym problem postępującego starzenia się społeczeństwa. Z badań przeprowadzonych podczas tworzenia LSR wynikało, że negatywne skutki tych zjawisk odczuwają: osoby po 50 r.ż. oraz osoby niepracujące. W ramach LSR zaprogramowano interwencję minimalizującą negatywne skutki dla grup defaworyzowanych. Dla osób po 50 roku życia zaplanowano działania w zakresie aktywizacji, w tym zawodowej, integracji społecznej, działania włączające. Założono, że aktywna, dobrze funkcjonująca grupa seniorów to pozytywnie wykorzystane siły społeczne oraz mniejsze obciążenia socjalne, a także przeciwdziałanie marginalizacji społecznej. Natomiast osoby niepracujące objęte zostały wsparciem w zakresie aktywizacji zawodowej, przedsiębiorczości, integracji społecznej. W LSR uznano, że działania na rzecz tej grupy osób, w szczególności w zakresie promowania przedsiębiorczości, pozwolą na polepszenie jakości życia na obszarze oraz ograniczą negatywne zjawiska związane z migracją zarobkową. W Lokalnych Kryteriach Wyboru przedstawiono szczegółowe wyjaśnienia, w jakich przypadkach realizowana operacja zostanie uznana za skierowaną do grupy defaworyzowanej. W sumie wnioski złożyło 35 osób z grup defaworyzowanych (50+ - 7, os. niepracujące - 28). Na etapie LGD wszystkie zostały wybrane i mieściły się w limitach środków ogłoszonych w naborach. Umowy z UM podpisały 23 osoby (50+ - 6, os. niepracujące - 17), 5 (os. niepracujące) czeka na ocenę w UM.

Po analizie porównawczej sytuacji na lokalnym rynku pracy na przestrzeni ostatnich lat, uznać należy, że w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane. Zaplanowane przedsięwzięcia w dużej mierze uwzględniały ich potrzeby. Choć sytuacja wskazanej grupy uległa poprawie, ogólne warunki na lokalnym rynku, wskazują, że zmiany demograficzne i postępujące starzenie się społeczeństwa będzie nadal odbijało się negatywnie na osobach starszych, ale również młodych. W kolejnej LSR zasadne wydaje się kontynuowanie wsparcia kierowanego do grup wskazanych w LSR, zwłaszcza 50+ oraz rozważenie możliwości rozszerzenia grupy o osoby młode.

W ramach badań ankietowych zapytano mieszkańców czy zauważają wokół siebie grupę lub grupy mieszkańców, dla których możliwości wejścia na rynek pracy są utrudnione. Około 30% badanych uważa, że nie da się lub bardzo trudno wyodrębnić konkretną grupę. Pozostali badani, wśród osób, które mogą mieć problemy wskazuje: osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, osoby młode, a także samotnych rodziców.

Sprawdzono także jakie jest zdanie beneficjentów programu na temat potencjalnych działań zmierzających do zmniejszenia skali ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie. Ze wskazań wynika, że należałoby tworzyć nowe miejsca pracy, a także nowe przedsiębiorstwa. W opinii mieszkańców, priorytetem powinny być: szkolenia podnoszące kwalifikacje (kursy językowe, kursy zawodowe), w tym szkolenia wspierające w podejmowaniu decyzji o rozpoczęciu własnej działalności, wsparcie finansowe na otwarcie

własnej działalności; walka z wykluczeniem komunikacyjnym, wznowienie połączeń autobusowych do miejscowości dalej położonych; odpowiednie motywowanie, wzmocnienie poczucia sprawstwa u osób młodych; szkolenia seniorów; zwiększenie liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach; elastyczny/zadaniowy tryb pracy; zlikwidowanie barier internetowych na wsi; łatwiejsze i większe środki na tworzenie podmiotów ekonomii społecznej oraz zmniejszenie biurokracji i wymogów przy otwieraniu działalności.

6. Innowacyjność

W LSR wskazano, że innowacja to „wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego produktu (wyrobu, usługi, procesu), nowej metody organizacyjnej, organizacji miejsca pracy lub stosunku z otoczeniem. Innowacyjność to nowatorskie, niestandardowe, o eksperymentalnym charakterze, nietypowe podejście do lokalnych zasobów, tradycji, przyczyniające się do pozytywnych zmian na obszarze LGD. Minimalnym wymogiem zaistnienia innowacji jest, aby produkt, proces, metoda organizacyjna były nowe (lub znacząco udoskonalone) na terenie miejscowości, gdzie będzie realizowana operacja”.

Innowacyjność została ujęta w kryteriach oceny operacji. Spełnienie kryterium było weryfikowane przez członków Rady na podstawie złożonego wniosku. W trakcie wywiadu grupowego poruszono kwestię badania innowacyjności, które uznano za dość trudne, a w praktyce sprowadzające się do nowości na danym rynku. Wydaje się, że w niektórych przypadkach poziom innowacyjności mógł być dość niski. W kolejnym okresie programowania powinno się dopracować lub przeformułować kryterium innowacyjności.

7. Projekty współpracy

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Grupa Łużycka” do końca 2021 r. zrealizowało dwa projekty współpracy. „Młodzieżowa Akademia Komunikacji” (MAK) - celem projektu był wzrost innowacyjności, efektywności gospodarowania, wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i umiejętności oraz integracja i aktywizacja młodzieży z obszaru jedenastu LGD poprzez udział w warsztatach dziennikarskich (telewizyjnych, radiowych, multimedialnych) z wykorzystaniem nowoczesnej technologii, przy wykorzystaniu lokalnych zasobów przyrodniczych, kulturowych, historycznych, turystycznych z poszanowaniem oraz dbałością o środowisko, a także promującego prace na rzecz klimatu, jak również prezentacja najciekawszych prac podczas zorganizowanej konferencji. Celem było także poznanie i promocja całego dziedzictwa z obszaru jedenastu lokalnych grup działania. Partnerami projektu było: Stowarzyszenie „Lider Pojezierza”, Stowarzyszenie WIR” - Wiejska Inicjatywa Rozwoju, Stowarzyszenie „Szanse Bezdroży Gmin Powiatu Goleniowskiego”, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Pojezierze Razem, Stowarzyszenie „Partnerstwo Drawy z Liderem Waleckim”, MístníAkční Skupina Opavsko z., STOWARZYSZENIE LGD BRAMA LUBUSKA,

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Grupa Łużycka”, „Zielona Dolina Odry i Warty”, Lokalna Grupa Działania Zielone Światło, Lokalna Grupa Działania „PRYM”. Umowa została podpisana w ramach poddziałania 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 na wsparcie w wysokości 565 000,00 zł, w tym „LGD – Grupa Łużycka” 60 000,00 zł. W ramach projektu „LGD – Grupa Łużycka” ogłosiła konkurs „Mam talent dziennikarski”, który skierowany był do młodzieży gimnazjalnej z obszaru. Wyłoniono 10 laureatów, którzy w okresie od 14 do 29 sierpnia 2017r. wzięli udział w bezpłatnych polsko-czeskich warsztatach dziennikarskich. W projekcie wzięło udział w sumie 129 osób (wyłonionych w konkursach organizowanych przez wszystkich partnerów projektu).

„Mobilna Aplikacja Turystyczna innowacyjnym sposobem promocji obszaru LSR” (MAT). Partnerami projektu byli: LGD Szanse Bezdroży Gmin Powiatu Goleniowskiego, Stowarzyszenie „Lider Pojezierza”, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Drawy z Liderem Wałęckim”, Stowarzyszenie „WIR”- Wiejska Inicjatywa Rozwoju, Stowarzyszenie LGD „Brama Lubuska”, Stowarzyszenie LGD Między Odrą a Bobrem, „Zielona Dolina Odry i Warty”, „Lokalna Grupa Działania Zielone Światło”, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Regionu Kozła, Lokalna Grupa Działania KOLD, Stowarzyszenie Kraina Lasów i Jezior - Lokalna Grupa Działania. Projekt polegał na stworzeniu aplikacji mobilnej prezentującej atrakcje oraz obiekty będące dziedzictwem lokalnym, ważne z punktu widzenia turystycznego. Powstała aplikacja Westisthebest prezentuje m.in. zasoby lokalnego dziedzictwa kultury (m.in. zabytki, budowle, muzea, ośrodki kultury), dziedzictwa naturalnego (m.in. pomniki przyrody, obszary chronione, szlaki turystyczne), bazę usługową oraz aktualny kalendarz imprez. Zadaniem było promowanie obszaru za pośrednictwem aplikacji, ale również poprzez aktywny udział w grach terenowych i geocachingu. W aplikacji miały zostać umieszczone informacje nt. miejsc związanych z lokalnym rzemiosłem oraz lokalnymi produktami i usługami, a także miejsc związanych z lokalną przedsiębiorczością. Ponadto projekt zakładał wytworzenie materiałów promocyjnych (map, przewodników, folderów) i gadżetów reklamowych promujących lokalne walory turystyczne, gospodarcze i kulturowe. Łączny budżet: 1 033 094,00 zł, w tym 92 000,00 zł „LGD – Grupa Łużycka”. Projekt rozliczony w 2019r.

Oba projekty wpisują się w cele LSR. Działania zaplanowano tak, by wspierać rozwój turystyczny regionu, pobudzać aktywność społeczno-zawodową mieszkańców, a także budować powiązania pomiędzy LGD-ami, w tym korzystać z doświadczeń partnera międzynarodowego.

8. Ocena funkcjonowania LGD

Funkcjonowanie Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – Grupa Łużycka” należy ocenić bardzo dobrze. Pracownicy biura wykazują duże zaangażowanie w realizacji swoich

zadań, znają problemy i potrzeby społeczności lokalnej, są otwarci na współpracę i mocno zakorzenieni w pielęgnowanie i kultywowanie tradycji regionu. Działania doradcze i szkolenia oceniane są prawidłowo. 100% beneficjentów biorących udział w badaniu ankietowym skorzystało z doradztwa w biurze LGD. Na podstawie ankiet monitorujących doradztwo za rok 2021, udostępnionych przez pracowników LGD, wynika, że zarówno szybkość i sprawność obsługi, jak również sposób przekazania informacji zostały ocenione bardzo dobrze, tak samo jak znajomość tematu przez doradcę. 95% badanych uznało, że udzielone doradztwo zdecydowanie im się przyda.

Społeczność lokalna jest skutecznie informowana o podejmowanych działaniach za pomocą różnych kanałów. LGD prowadzi stronę internetową www.grupaluzyczna.pl, którą wyświetlono ponad 5,6 mln razy, gdzie systematycznie, pojawiają się informacje dotyczące bieżącej działalności czy promujące wydarzenia z regionu. Na stronie zamieszczono także informacje o gospodarstwach agroturystycznych na obszarze LGD. W sprawozdaniu za rok 2021 nie zadeklarowano organizacji spotkań informacyjno-konsultacyjnych z mieszkańcami, ze względu na ograniczenia epidemiczne związane z COVID-19. Istniała jednak możliwość indywidualnego spotkania w biurze LGD. Stowarzyszenie organizuje szereg dodatkowych projektów adresowanych do mieszkańców. Wszystkie te działania wpływają na rozpoznawalność LGD, ponad 65% ankietowanych zadeklarowało, że zetknęło się z działalnością lub informacją o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w jego rejonie. Respondenci pozyskiwali informacje na temat działań podejmowanych przez LGD głównie za pośrednictwem strony internetowej. Na drugim miejscu znalazły się informacje przekazywane tzw. pocztą pantoflową, ogłoszenia, spotkania i inne realizowane przez LGD imprezy, wydane publikacje i promocja produktów lokalnych. 74% z beneficjentów biorących udział w badaniu uważa, że LGD promuje się w wystarczający sposób, aby informacja o jego działalności dotarła do potencjalnie zainteresowanych osób, tylko 4% uważa, że niewystarczająco.

Wszystko to pozwala na prawidłową realizację LSR. Koordynacja zadań, współpraca pracowników biura i członków LGD zostały oceniono prawidłowo. Zespół badawczy nie widzi konieczności wprowadzania zmian.

9. Ocena procesu wdrażania

Z uzyskanych informacji wynika, że na realizację LSR wpływ miała sytuacja epidemiologiczna w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2. Skutkiem pandemii i ograniczeń w wielu branżach było również mniejsze zainteresowanie składaniem wniosków, szczególnie w zakresie podejmowania działalności gospodarczej. Założenia finansowe oraz rzeczowe starano się realizować zgodnie z planem, przy czym należy mieć na uwadze, że LGD dokonywała zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju oraz jej załącznikach, czyli Planie Działania czy Budżecie, aby dostosować realizację LSR do zmieniającej się rzeczywistości i przepisów.

Zmiany były wprowadzane na bieżąco - przed planowanymi naborami, po przeliczeniu dostępnych limitów, uzyskaniu dodatkowych środków.

W toku postępu rzeczowego i finansowego Lokalna Strategia Rozwoju podlegała aktualizacjom przez LGD. Dotyczyły one przede wszystkim przesunięć środków finansowych między celami, przedsięwzięciami. Część finansowa musiała zostać zmieniona ze względu na oszczędności związane z przewalutowaniem euro, co skutkowało korektą harmonogramu naborów i zmianami niektórych wskaźników w ramach realizacji operacji wskazanych w LSR.

Dodatkowe środki z bonusu z 2020 w łącznej kwocie 190 000 euro przeznaczono na Przedsięwzięcie 2.1.1 Podejmowanie działalności gospodarczej - 135 000 euro oraz Przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój obiektów infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej - 55 000 euro. Natomiast dodatkowe środki w ramach aneksu z 2021 w łącznej kwocie 437 000 euro przeznaczono na Przedsięwzięcie 2.1.1 Podejmowanie działalności gospodarczej - 165 000 euro oraz na Przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój obiektów infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej - 272 000 euro.

95,5% beneficjentów biorących udział w badaniu uważa, że zasady przyznawanych dotacji były jasne (zdecydowanie tak 56,5%, raczej tak 39%). Nieco gorzej oceniony został język używany w oficjalnych dokumentach naboru, tu 35% respondentów uważa, że był zdecydowanie zrozumiały, 56,5% - raczej tak. 8,5% wskazało, że trudno powiedzieć. Pracownicy LGD podkreślają, że w ich odczuciu większy odsetek osób ma trudności ze zrozumieniem procedury naboru. Duże znaczenie odgrywają tu spotkania i doradztwo, podczas których pracownicy mogą wyjaśnić wszystkie wątpliwości i zweryfikować kryteria.

Wśród problemów w procedurze naboru i wyboru, które utrudniają pozyskanie środków wskazano zbyt dużą ilość potrzebnych dokumentów, załączników. W kwestiach związanych z procedurami wyboru wniosków i podpisywaniem umów często pojawiały się głosy, że procedury trwają zbyt długo. 48% respondentów uważa, że czas oczekiwania na zakończenie wszystkich procedur aplikacyjnych jest zbyt długi. W związku z tym beneficjenci LGD musieli się zmierzyć z licznymi problemami w realizacji swoich przedsięwzięć, głównie wzrostem cen, odpływem wykonawców, zmianami technologii czy brakiem pracowników.

Przyjęty system oceny był obiektywny, pozwalał na wybór projektów spełniających kryteria LSR oraz realizację wskaźników. Zaproponowany w LSR system oceny wskaźników pozwala na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach.

Podsumowując można stwierdzić, że procedura wyboru i naboru, za którą odpowiadała LGD była wystarczająco przejrzysta dla beneficjentów, a pracownicy biura dokładali wszelkich starań, by stała się również zrozumiała. Kryteria oceny pozwalały na wybór projektów spójnych z celami Lokalnej Strategii Rozwoju. LGD sprawnie wprowadzała niezbędne zmiany, dostosowując harmonogramy rzeczowe i finansowe.

10. Wartość dodana podejścia LEADER

Działalność LGD angażuje do wspólnego działania różne grupy i sektory – prywatny, publiczny i pozarządowy. Pobudza mieszkańców do działania na rzecz swojego środowiska, realizując projekty własne. Zintegrowany charakter LSR przejawia się w komplementarności i spójności celów i przedsięwzięć. Realizowane w strategii przedsięwzięcia służą przede wszystkim lokalnemu rozwojowi poprzez rozwój kapitału społeczno-gospodarczego i promocji jego walorów przyrodniczych i kulturowych. Zaplanowane i zrealizowane przedsięwzięcia łączą w sobie interesy wielu grup i spełniają wiele funkcji.

Wszystkie działania realizowane w LSR są zgodne z celami działania 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER (RLKS –rozwój lokalny kierowany przez społeczność).

Należy stwierdzić, że potencjał rozwojowy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR jest poprawnie wykorzystywany i promowany, ponad 65% ankietowanych zadeklarowało, że zetknęło się z działalnością lub informacją o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w jej rejonie. Przedsięwzięcia realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru, odpowiadają na potrzeby społeczności i przyczyniają się do jego wzmocnienia.

7. Podsumowanie – wnioski i rekomendacje

Po analizie działalności LGD i stanie wdrażania LSR sformułowano następujące wnioski:

1. Należy podkreślić, że cele i przedsięwzięcia określone w LSR zostały sformułowane w sposób poprawny, w oparciu o dogłębną analizę ówczesnej sytuacji społeczno-ekonomicznej w regionie. Warto zaznaczyć także partycypacyjny charakter dokumentu, który został wypracowany przy udziale wszystkich zainteresowanych stron, ze szczególną dbałością o zapewnienie reprezentacji z różnych środowisk i grup społecznych. Jest to dobra praktyka, którą warto wzmacniać.
2. W LSR trafnie założono, że skutecznym sposobem na integrację środowiska jest dobrze przygotowana infrastruktura rekreacyjno-kulturalna, a także wspieranie inicjatyw kulturalno-społecznych, edukacyjnych, rekreacyjnych. Realizacja tego przedsięwzięcia pomogła w zniwelowaniu zdiagnozowanej słabej strony jaką niewątpliwie była mała integracja społeczna mieszkańców LGD, co skutkowało obniżeniem aktywności społecznej.
3. Lokalna Grupa Działania w dalszym ciągu powinna skupić się na wykorzystywaniu różnych kanałów informacyjnych do przekazywania treści. Niewątpliwie Internet jest teraz największą i najszybszą skarbnicą wiedzy, ale dość często na obszarach wiejskich nadal spotykamy się z wykluczeniem cyfrowym, szczególnie wśród osób starszych.
4. Na obszarze działania Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – Grupa Łużycka” grupami, dla których możliwości wejścia na rynek pracy są utrudnione, to głównie osoby niepracujące oraz starsze w wieku 50+. Pomimo wdrażania mechanizmów wsparcia tych grup, warunki na lokalnym rynku, wskazują, że zmiany demograficzne i postępujący proces starzenia się społeczeństwa będą negatywnie odbijały się głównie na osobach starszych. Warto rozważyć również rozszerzenie grupy o osoby młode.
5. Warto zasygnalizować konieczność wprowadzenia zmian w dokumentacji naborów, w tym ograniczenia ilości dokumentacji, tak by zmniejszyć ilość informacji w nim zawartych, a także uprościć język używany w oficjalnych dokumentach. Propozycje te nie leżą jednak w mocy LGD i wymagałyby zmian w obowiązujących przepisach.

6. Niewątpliwie osiągnięcie zamierzonych rezultatów, biorąc pod uwagę przeciwności, w tym pandemię COVID-19, uznać należy za duży sukces. Niemniej aż 48% badanych uważa, że czas oczekiwania na decyzje/ kolejne kroki/ podpisanie umowy w ramach wnioskowanej dotacji był za długi. Należałoby dążyć do poprawy w tym zakresie.
7. Przeprowadzone badania wśród społeczności lokalnej wskazały obszary, w których chcieliby potencjalnie podjąć aktywność społeczną. Warto wzmocnić rolę animacyjną LGD, aby wydobyć potencjał i pomóc rozwinąć kapitał społeczny w aktywność społeczną.
8. Projekty współpracy rozwijają kooperację pomiędzy LGD-ami, a także wzmocniają realizację zaplanowanych celów LSR. W kolejnym okresie programowania warto kontynuować taką formę, jednocześnie dobierając sprawdzonych partnerów.
9. Podjęto wysiłek polegający na zniwelowaniu zdiagnozowanych słabych stron regionu i zrealizowano szereg inwestycji rozwijających infrastrukturę turystyczną i rekreacyjno-kulturalną. Niemniej z badań wynika, że mieszkańcy oczekują dalszej interwencji w tym zakresie oraz wzmocnienia warunków do rozwoju turystyki w regionie.

8. Bibliografia

1. Bank Danych Lokalnych GUS.
2. Biuletyny Informacji Publicznych gmin LGD.
3. Brol R., Innowacyjność lokalnych jednostek terytorialnych, w: Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009.
4. Brol R., Kapitał społeczny w gospodarce lokalnej, w: Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2008.
5. Goszczyński W., Kształtowanie synergicznych form kapitału społecznego jako warunek prawidłowej aktywizacji społeczności lokalnych na przykładzie pilotażowego programu LEADER+, w: Społeczne aspekty zrównoważonego rozwoju wsi w Polsce. Partycypacja lokalna i kapitał społeczny, Warszawa 2008.
6. Kaźmierczak T., Kapitał społeczny a rozwój społeczno-ekonomiczny – przegląd podejść, w: Kapitał społeczny. Ekonomia społeczna, Wydawnictwo ISP, Warszawa 2007.
7. Kenc J., Kapitał społeczny i jego rola w rozwoju lokalnym, Współczesne Problemy Ekonomiczne nr 10 (2015).
8. Libertowska A., „Kapitał społeczny w rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Podejście sieciowe”, Optimum. Studia Ekonomiczne Nr 4 (64) 2013 .
9. Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania-Grupa Łużycka”.
10. Sprawozdanie z realizacji LSR za rok 2021 Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania-Grupa Łużycka”.
11. Toczyński W., Lendzion J., Lekcja z upadku Programu Inicjatyw Lokalnych w gminie Wicko, w: Kapitał społeczny. Ekonomia społeczna, Wydawnictwo ISP, Warszawa 2007.
12. www.grupaluzycka.pl.

9. Spis tabel i wykresów

Spis tabel

Tabela 1 Ludność i obszar gmin wchodzących w skład LGD.....	8
Tabela 2 Dynamika przyrostu ludności na obszarze LGD w latach 2014-2021	9
Tabela 3 Struktura ludności w grupach funkcjonalnych w latach 2014-2021 na obszarze LSR	10
Tabela 4 Sytuacja demograficzna obszaru LGD	11
Tabela 5 Przyrost podmiotów gospodarczych w gminach na obszarze LGD w latach 2014-2021.....	12
Tabela 6 Struktura zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wg PKD 2007 w 2014 i 2021	13
Tabela 7 Podstawowe wskaźniki obrazujące aktywność gospodarczą w 2014 i 2021 r.	13
Tabela 8 Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w PUP, w tym kobiet, w gminach LGD w 2014-21 ..	14
Tabela 9 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci..	14
Tabela 10 Ilość całorocznych obiektów, oferujących miejsca noclegowe, w tym hotele	17
Tabela 11 Liczba miejsc noclegowych i udzielonych noclegów w powiatach w roku 2014-2021.....	17
Tabela 12 Liczba organizacji pozarządowych na 10 000 mieszkańców LGD w roku 2014 i 2021	19
Tabela 13 Cele ogólne i szczegółowe Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – Grupa Łużycka”	26
Tabela 14 Rzeczowy postęp w realizacji LSR Stowarzyszenia „LGD – Grupa Łużycka”	29
Tabela 15 Rzeczowa realizacja wskaźników obowiązkowych w zakresie PROW 2014 – 2020.	32
Tabela 16 Postęp finansowy w realizacji LSR, stan na koniec 2021 r.....	36
Tabela 17 Analiza porównawcza LGD i gmin nie objętych LSR	43

Spis Wykresów

Wykres 1 Dynamika zmian ludności w latach 2014-2021 w gminach obszaru LSR.....	9
Wykres 2 Dynamika zmian w grupach funkcjonalnych ludności w latach 2014-2021 na obszarze LSR	10
Wykres 3 Dynamika zmian 2014/2021 w grupach funkcjonalnych ludności w gminach.....	11
Wykres 4 Udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w podziale na płeć	15
Wykres 5 Szacunkowa liczba udzielonych noclegów w każdej z gmin LGD w 2014 i 2021 r.....	18
Wykres 6 Czynniki motywujące do aktywności społecznej.....	20
Wykres 7 Potencjalne możliwości i formy spędzania czasu wolnego na obszarze LSR.....	21
Wykres 8 Form i atrakcje, z których respondenci korzystają w swojej okolicy.....	22
Wykres 9 Obszary turystyki, które mogą przyciągać ludzi do regionu.....	23
Wykres 10 Obszary turystyki, które wymagają wsparcia w regionie	23
Wykres 11 Preferowany sposób na informowanie mieszkańców o tym, co dzieje się w najbliższym otoczeniu	24
Wykres 12 Grupy mieszkańców, które w opinii badanych, mają utrudnione możliwości wejścia na rynek pracy	25
Wykres 13 Status na rynku pracy osób ubiegających się o dotację	37
Wykres 14 Obszary, które zostały rozwinięte w wyniku uzyskania dotacji	38
Wykres 15 Kanały docierania informacji o LGD	39
Wykres 16 Poziom zrozumienia języka używanego w oficjalnych dokumentach.....	40
Wykres 17 Czas oczekiwania na decyzję/podpisanie umowy w ramach wnioskowanej dotacji	40
Wykres 18 Formy i narzędzia wspierające walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.....	42

10. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

Ankieta dla społeczności zamieszkującej teren realizacji LSR

Niniejsza ankieta dotyczy ewaluacji realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju Lokalnych Grup Działania Województwa Lubuskiego. Badanie to prowadzone jest przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum, w celu poznania Państwa opinii w zakresie efektów działań podejmowanych na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Państwa opinia przyczyni się do podejmowania w przyszłości działań lepiej spełniających Państwa potrzeby i podnoszących jakość życia. Ankieta jest anonimowa i powinna zająć około 10 - 15 minut. Z góry dziękujemy za poświęcony czas.

* Lokalna Strategia rozwoju (LSR) - dokument programowy dotyczący kilku gmin i wdrażanych na ich terenie działań zorientowanych na rozwój obszarów wiejskich.

* Lokalna Grupa Działania (LGD) - specjalny typ stowarzyszenia powołanego po to aby rozwijać obszary wiejskie, przy pomocy zewnętrznych środków finansowych.

1. Wiek

2. Płeć

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ Kobieta
- ☐ Mężczyzna
- ☐ odmowa odpowiedzi

3. Kod pocztowy miejsca zamieszkania

4. Czy zetknęła/zetknął się Pan/Pani z działalnością lub informacją o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w Pani/Pana rejonie?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ Tak
- ☐ Nie
- ☐ Nie wiem

5. W jaki sposób zetknęła/zetknął się Pan/Pani z działalnością lub informacją o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w Państwa rejonie?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- ☐ doradztwo w biurze LGD
- ☐ stoiska na targach
- ☐ organizowane przez LGD imprezy

- ☐ Warsztaty
- ☐ konkursy ,quizy
- ☐ Szkolenia
- ☐ Spotkania
- ☐ wydane przez LGD publikacje, mapy itp.
- ☐ Ogłoszenia
- ☐ promocja produktów lokalnych
- ☐ Ulotki
- ☐ Media
- ☐ Internet
- ☐ poczta pantoflowa
- ☐ inne realizowane przez LGD projekty
- ☐ inne - Jakież?: _____

6. Czy jest Pani/Pan zainteresowana/y sprawami lokalnymi?

Czyli tym co dzieje się w najbliższym otoczeniu - wydarzeniami, inwestycjami, problemami społecznymi, sprawami ważnymi dla mieszkańców itp.

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ Tak
- ☐ Nie
- ☐ trudno powiedzieć

7. Czy dostrzega Pani/Pan w swojej okolicy możliwości korzystania z:

W każdym wierszu zaznacz tylko jedną odpowiedź

	dostrzegam	nie dostrzegam
placów zabaw / siłowni zewnętrznych	☐	☐
parków/skwerów/terenów zielonych	☐	☐
torów/skateparków/ innych małych	☐	☐
obiektów sportowo-rekreacyjnych		
szlaków/ścieżek turystycznych (spacerowych, rowerowych, innych)	☐	☐
map/przewodników/informacji turystycznych	☐	☐
produktów lokalnych (wyrobów kulinarnych, rękodzieła itp.)	☐	☐
odnowionych zabytków architektury	☐	☐
targów/impres/wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców	☐	☐
nowinek technologicznych, z których można korzystać nieodpłatnie	☐	☐
nieodpłatnych warsztatów//zajęć/wydarzeń edukacyjnych dla najmłodszych	☐	☐

8. Czy korzysta Pani/Pan w swojej okolicy z:

W każdym wierszu zaznacz tylko jedną odpowiedź

	korzystam	nie korzystam
placów zabaw / siłowni zewnętrznych	☐	☐
parków/skwerów/terenów zielonych	☐	☐
torów/skateparków/ innych małych	☐	☐
obiektów sportowo-rekreacyjnych		
szlaków/ścieżek turystycznych (spacerowych, rowerowych, innych)	☐	☐
map/przewodników/informacji turystycznych	☐	☐
produktów lokalnych (wyrobów kulinarnych, rękodzieła itp.)	☐	☐
odnowionych zabytków architektury	☐	☐
targów/imprez/wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców	☐	☐
nowinek technologicznych, z których można korzystać nieodpłatnie	☐	☐
nieodpłatnych warsztatów//zajęć/wydarzeń edukacyjnych dla najmłodszych	☐	☐

9. Jakie czynniki motywują Panią/Pana do aktywności społecznej?

Czyli do angażowania się w sprawy wspólne sąsiadów, mieszkańców miejscowości, gminy, różnych grup itp.

Zaznacz kilka odpowiedzi

- ☐ nie jestem zainteresowana/y takim zaangażowaniem
- ☐ wewnętrzna potrzeba pomocy innym;
- ☐ chęć wpływu na zmiany (poczucie sprawstwa)
- ☐ brak obojętności na sprawy społeczne/ cierpienie, niesprawiedliwość
- ☐ dotychczasowe sukcesy/pozytywne doświadczenia związane z aktywnością
- ☐ inspiracja działalnością innych osób
- ☐ współuczestnictwo/przynależność do grupy, która robi coś pozytywnego
- ☐ doświadczenia życiowe
- ☐ wzrost poważania wśród sąsiadów/znajomych/lokalnej społeczności
- ☐ posiadanie pewnego statusu materialnego/społecznego dającego możliwości do aktywności
- ☐ prawo wzajemności
- ☐ chęć ciekawego spędzenia wolnego czasu
- ☐ realizacja zainteresowań i pasji
- ☐ inne (jakie?): _____

10. W jakim obszarze aktywności społecznej chciałaby/chciałby Pan/Pani uczestniczyć?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- ☐ nie chcę angażować się i być "aktywnym społecznie"
- ☐ pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej;
- ☐ podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- ☐ działalności na rzecz integracji cudzoziemców;
- ☐ ochrony i promocji zdrowia;
- ☐ działalności na rzecz osób z niepełnosprawnościami;
- ☐ działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym;
- ☐ edukacji, oświaty i wychowania;
- ☐ działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży;
- ☐ kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
- ☐ wspierania i upowszechniania kultury fizycznej;
- ☐ ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;
- ☐ czystości miejsc publicznych;
- ☐ przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu;
- ☐ turystyki i krajoznawstwa;
- ☐ ratownictwa i ochrony ludności;
- ☐ pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w Polsce i za granicą;
- ☐ działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka;
- ☐ przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym;

11. Jaki jest Pani/Pana zdaniem najlepszy sposób na informowanie mieszkańców o tym, co dzieje się w najbliższym otoczeniu?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- ☐ strona internetowa instytucji/urzędu/urzędów
- ☐ lokalne portale informacyjne (strony internetowe)
- ☐ Facebook
- ☐ Instagram
- ☐ Twitter
- ☐ TikTok
- ☐ YouTube
- ☐ ogłoszenia parafialne
- ☐ tablica ogłoszeń w różnych punktach gminy
- ☐ gazeta rozdawana mieszkańcom
- ☐ komunikaty głosowe w uczęszczanych punktach
- ☐ inne (jakie?): _____

12. Czy byłaby/byłby Pan/Pani zainteresowany/a otrzymaniem dotacji na otwarcie własnej działalności gospodarczej w przyszłości?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ Tak
- ☐ Nie
- ☐ nie wiem

13. Jakie branże są wg Pani/Pana najbardziej warte wsparcia, w formie dotacji na otwarcie działalności gospodarczej?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- ☐ rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- ☐ przetwórstwo przemysłowe
- ☐ dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
- ☐ Budownictwo
- ☐ handel hurtowy i detaliczny
- ☐ naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
- ☐ transport i gospodarka magazynowa
- ☐ działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- ☐ informacja i komunikacja
- ☐ działalność finansowa i ubezpieczeniowa
- ☐ działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
- ☐ działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
- ☐ Edukacja
- ☐ opieka zdrowotna i pomoc społeczna
- ☐ działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
- ☐ pozostała działalność usługowa (np. kosmetologia, fryzjerstwo, itd)
- ☐ gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
- ☐ inne (jakie?): _____

14. Czy Pani/Pana zdaniem, potencjał turystyczny najbliższego regionu w ostatnich latach:

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ Zmalał
- ☐ Wzrósł
- ☐ nie uległ zmianie
- ☐ nie wiem / nie mam zdania

15. Jakie obszary turystyki mogą przyciągać ludzi do Pani/Pana regionu? *Zaznacz kilka odpowiedzi*

- ☐ przyroda,
- ☐ zabytki,
- ☐ wydarzenia,
- ☐ imprezy,
- ☐ lokalne tradycje,
- ☐ walory prozdrowotne (mikroklimat itp.)
- ☐ obiekty sportowe i rekreacyjne,
- ☐ nie wiem/ nie mam zdania
- ☐ inne (jakie?): _____

16. Co w tych obszarach wymaga wsparcia? *Zaznacz kilka odpowiedzi*

- ☐ baza noclegowa
- ☐ baza gastronomiczna
- ☐ obiekty/budynki (np. zabytki)
- ☐ Atrakcje
- ☐ lokalne pamiątki / punkty/ dostępność pamiątek
- ☐ infrastruktura (wiaty, miejsca parkingowe, toalety, itp?)
- ☐ nie wiem / nie mam zdania
- ☐ inne (jakie?): _____

17. Czy zauważa Pani/Pan wokół siebie grupę lub grupy mieszkańców, dla których możliwości wejścia na rynek pracy są utrudnione? *Zaznacz kilka odpowiedzi*

- ☐ nie, nie da się wyodrębnić konkretnych grup
- ☐ osoby młode (do 30 roku życia)
- ☐ osoby w wieku średnim (pomiędzy 30 a 60 rokiem życia)
- ☐ osoby starsze (po 60 roku życia)
- ☐ Kobiety
- ☐ Mężczyźni
- ☐ Imigranci
- ☐ Bezrobotni
- ☐ osoby z niepełnosprawnościami
- ☐ mieszkańcy obszarów po zlikwidowanych PGR
- ☐ Rolnicy
- ☐ samotni rodzice
- ☐ członkowie rodzin wielodzietnych

18. Jakie działania w obszarze dostępności rynku pracy należałoby podejmować w celu ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Ankieta dla beneficjentów LGD

Niniejsza ankieta dotyczy ewaluacji realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju Lokalnych Grup Działania Województwa Lubuskiego. Badanie to prowadzone jest przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum, w celu poznania Państwa opinii w zakresie efektów działań podejmowanych na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Państwa opinia przyczyni się do podejmowania w przyszłości działań lepiej spełniających Państwa potrzeby i podnoszących jakość życia. Ankieta jest anonimowa i powinna zająć około 10 minut.

Z góry dziękujemy za poświęcony czas.

* Lokalna Strategia rozwoju (LSR) - dokument programowy dotyczący kilku gmin i wdrażanych na ich terenie działań zorientowanych na rozwój obszarów wiejskich. * Lokalna Grupa Działania (LGD) - specjalny typ stowarzyszenia powołanego po to aby rozwijać obszary wiejskie, przy pomocy zewnętrznych środków finansowych.

1. Wiek

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ 18-20
- ☐ 21-25
- ☐ 26-30
- ☐ 31-35
- ☐ 36-40
- ☐ 41-45
- ☐ 46-50
- ☐ 51-55
- ☐ 56-60
- ☐ 61-65
- ☐ powyżej 65

2. Płeć:

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ Kobieta
- ☐ Mężczyzna

3. W zakresie jakiego rodzaju wsparcia otrzymał/a Pan/Pani/podmiot dotację?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ w zakresie rozwoju przedsiębiorczości
- ☐ w zakresie niekomercyjnej infrastruktury
- ☐ w zakresie grantów

4. Do której z wymienionych grup zaliczał/a się Pan/Pani w momencie składania wniosku o dotację:

Zaznacz kilka odpowiedzi

- ☐ Osoba z niepełnosprawnością
- ☐ Rolnik
- ☐ Żadna z powyższych
- ☐ Nie dotyczy (wniosku nie składała osoba fizyczna)

5. Czy sytuacja finansowa Pani/Pana przedsiębiorstwa uległa poprawie dzięki pozyskanym środkom?

Zaznacz

tylko jedną odpowiedź

- ☐ tak
- ☐ nie

6. Jaki był Pani/Pana status na rynku pracy przed złożeniem wniosku o dotację?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- ☐ bezrobotny (krócej niż 12 miesięcy)
- ☐ bezrobotny (dłużej niż 12 miesięcy)
- ☐ pracownik etatowy
- ☐ przedsiębiorca
- ☐ inny

7. Jaki jest Pani/Pana aktualny status na rynku pracy?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- ☐ bezrobotny (krócej niż 12 miesięcy)
- ☐ bezrobotny (dłużej niż 12 miesięcy)
- ☐ pracownik etatowy
- ☐ przedsiębiorca
- ☐ inny

8. Czy po pozyskaniu dotacji, Pani/Pana przedsiębiorstwo rozwinęło się w następujących zakresach?

W każdym wierszu zaznacz tylko jedną odpowiedź

	tak	trudno powiedzieć	nie
Zatrudnienie	☐	☐	☐
Innowacyjność	☐	☐	☐
Przychody	☐	☐	☐
Poszerzenie oferty	☐	☐	☐

9. Czy wysokość otrzymanej dotacji była wystarczająca dla pokrycia konkretnej potrzeby w ramach zaplanowanej operacji?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ tak
- ☐ nie

10. Czy Pani/Pan jako beneficjent samodzielnie aplikował o dotację, czy zlecił opracowanie dokumentu specjalistom?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ aplikowałem samodzielnie (ewentualnie ze wsparciem doradczym LGD)
- ☐ zleciłem specjalistom

11. Jakie czynniki spowodowały zlecenie opracowania dokumentów innym specjalistom?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- ☐ niewystarczająca wiedza
- ☐ niezrozumiałość dokumentacji
- ☐ brak czasu
- ☐ inne (jakie?) _____

12. Czy korzystali Państwo z doradztwa biura LGD?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ tak
- ☐ nie

13. Jakie było źródło Państwa wiedzy o istnieniu LGD?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- ☐ stoiska na targach
- ☐ organizowane przez LGD imprezy
- ☐ warsztaty
- ☐ konkursy ,quizy
- ☐ szkolenia
- ☐ spotkania
- ☐ wydane przez LGD publikacje, mapy itp.
- ☐ ogłoszenia
- ☐ promocja produktów lokalnych
- ☐ ulotki
- ☐ media
- ☐ internet
- ☐ poczta pantoflowa
- ☐ inne realizowane przez LGD projekty
- ☐ inne - Jak?:.....

14. Czy LGD promuje się wg Pani/Pana w wystarczający sposób aby informacja o jego działalności dotarła do potencjalnie zainteresowanych osób?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ tak
- ☐ nie
- ☐ nie wiem/ nie mam zdania

15. Czy było dla Pani/Pana, jasne, kto i na jakich zasadach przyznawał dotacje?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ zdecydowanie tak
- ☐ raczej tak
- ☐ ani tak/ ani nie
- ☐ raczej nie
- ☐ zdecydowanie nie

16. Na ile zrozumiwały być dla wnioskodawców język używany w oficjalnych dokumentach naboru?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ zdecydowanie zrozumiwały
- ☐ raczej zrozumiwały
- ☐ trudno powiedzieć
- ☐ raczej niezrozumiwały
- ☐ zdecydowanie niezrozumiwały

17. Czy czas oczekiwania na decyzje/kolejne kroki/podpisanie umowy w ramach wnioskowanej dotacji był wg Państwa optymalny?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- ☐ tak, czas oczekiwania na kolejne kroki był optymalny
- ☐ nie, czas oczekiwania był zbyt długi

18. W jaki sposób wydłużony czas oczekiwania na dotację wpłynął na realizację planów?

19. Jakie działania w obszarze dostępności rynku pracy należałoby podejmować w celu ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- ☐ stworzenie nowych miejsc pracy
- ☐ rozpowszechnienie informacji o nowych miejscach pracy
- ☐ zakładanie nowych przedsiębiorstw
- ☐ kursy/szkolenia
- ☐ inne (jakie?):

20. Jeśli mieliby Państwo możliwość pozyskania kolejnych dotacji, to na co by je Państwo przeznaczyli?

ARKUSZ WYWIADU GRUPOWEGO

I. TURYSTYKA

1. Jakie obszary turystyki mogą przyciągać ludzi do Państwa regionu? (przyroda, zabytki, wydarzenia, imprezy, lokalne tradycje, zdrowie, itp.)
2. Co w tych obszarach wymaga wsparcia - baza noclegowa/obiekty/ atrakcje/ infrastruktura.

II. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

1. Jakie branże są najbardziej warte wsparcia i dlaczego?
2. Jakie obszary w zakresie przedsiębiorczości wymagają dofinansowania (maszyny, nowe miejsca pracy, finanse na rozwój firmy itd)?
3. Co w trakcie pozyskiwania i rozliczania dotacji było dla Państwa uciążliwe/frustrujące?
4. Jak wydłużony czas oczekiwania na dotację wpłynął na realizację planów?
5. Czy któreś grupy społeczne wymagają ułatwionego dostępu do środków na przedsiębiorczość? Proszę uzasadnić swoją odpowiedź?

III. INNOWACYJNOŚĆ

1. Jak Państwo rozumieją słowo "innowacja"?
2. Co w Państwa projektach/działaniach było innowacyjne? Dlaczego?

IV. KRYTERIA PROJEKTÓW

1. Jakie elementy w procedurze naboru i wyboru projektów utrudniały pozyskanie środków? Które z nich były zupełnie zbędne?
2. Co Państwa zdaniem powinno być decydującym czynnikiem o wyborze najlepszych projektów?
3. Na ile zrozumieli byście dla wnioskodawców język używany w oficjalnych dokumentach naboru?
4. Jak opisaliby Państwo kryteria, którymi kierował się LGD przy wyborze projektów? Czy dotychczasowe kryteria pozwalały na obiektywną ocenę i wybór najlepszych projektów? (Czy to, że kryteria były np. zero-jedynkowe przyczyniło się do tego, że LGD nie mógł wybrać najlepszych projektów).

V. KAPITAŁ SPOŁECZNY

1. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
2. Jakie czynniki pobudzają społeczność do działania?
3. Jakie czynniki hamują/ wygaszają aktywność?

VI. DZIAŁALNOŚĆ LGD

1. Czy działalność LGD jest odpowiednio widoczna w terenie? Czy działania, które LGD podejmuje dla wypromowania swoich działań są wystarczające? Czy widać tutaj jakieś pola do rozwoju?